

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

En tolkningsbar läroplan

- En kvalitativ studie om tolkningar av estetiska läroprocesser i fritidshem

Namn: Johanna Björklund & Johanna Carlbark
Program: Grundlärare med inriktning mot
arbete i fritidshem

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LRXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2014
Handledare: Jan Gustafsson
Examinator: Johannes Lunneblad
Kod: HT14-2920-003

Abstract

Den här studien har som avsikt att samla in empirisk data om hur pedagoger på fritidshem tolkar uppdraget om de estetiska läroprocesserna som står skrivet i läroplanen. Syftet är att synliggöra komplexiteten av en tolkningsbar läroplan för fritidshemmet. Detta för att läroplanen för fritidshemmet har en relativt kort historia. Med tanke på den tidsramen vi haft för arbetet valde vi att fokusera på uppdraget kring estetiska läroprocesser. Studien besvaras enligt följande frågor: Hur beskriver pedagoger på fritidshem uppdraget utifrån läroplanen? Vilken betydelse har läroplanen för pedagoger på fritidshem? Hur arbetar pedagoger med de estetiska läroprocesserna utifrån läroplanen? Vilken betydelse har estetiska läroprocesser för elevers utveckling och lärande enligt pedagogerna? Studien ger en historisk tillbakablick av läroplansteorins uppkomst och framväxt samt hur betydelsen av estetiska läroprocesser växt fram. Både nationell och internationell forskning redovisas i studien.

En kvalitativ metod har använts i studien för att nå en förståelse av pedagogernas egna erfarenheter och upplevelser kring läroplanen samt av yrkesprofessionen. För att ta del av detta har intervjuer använts som metod. I studien har det socialkonstruktivistiska perspektivet tillämpats.

Resultat visar att läroplanens innehåll och betydelse ser olika ut för de intervjuade pedagogerna. Resultatet visar även att betydelsen och arbetet med de estetiska läroprocesserna har en stor variation. Arbeta med de estetiska läroprocesserna sker både medvetet och omedvetet.

Nyckelord: Läroplan, estetiska läroprocesser, fritidshem och läroplansteori.

Förord

Vi vill börja med att ge ett extra stort tack till alla pedagoger som medverkat i studien. Utan inspirerande samtal och er tid hade studien inte varit möjlig att genomföra. Vi är glada att vi fått möta just er och har för vårt kommande yrke fått massvis av inspiration. Vi vill också ge ett varmt tack till vår handledare vars vägledning genom hela studien varit ett stort stöd och otroligt betydelsefull.

Vi vill även tacka våra nära och kära som tålmodigt stått ut med oss under denna period och gett positiv energi såväl vid de bra som mindre bra stunderna.

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	4
1.0 Inledning	6
2.0 Syfte.....	6
3.0 Bakgrund	6
3.1 Fritidshemmets utveckling	6
3.2 Estetiska läroprocesser	7
3.3 Statliga mål och styrdokument	8
3.3.1 Lpo94/98 och Lgr11	9
3.3.2 Allmänna råd	9
4.0 Läroplansteoretiskt perspektiv	10
4.1 Läroplansteorins framväxt	10
4.2 Läroplansteori, en process.....	11
4.3 Olika arenor.....	11
5.0 Teori och metod	12
5.1 Kvalitativ metod.....	12
5.2 Socialkonstruktivism – Läroplanen som en social konstruktion	13
5.3 Intervju	13
5.3.1 Form av intervju	13
5.3.2 Intervjuns styrkor och svagheter	14
5.4 Urval	14
5.5 Intervjuguide och genomförande	15
5.6 Etiska råden.....	16
6.0 Analys.....	17
6.1 Diskurs som social praktik	17
6.2 Diskursanalys	17
6.2.1 Diskursens sanningseffekter.....	18
6.3 Analys av data	18
6.3.1 Tillvägagångssätt vid analys.....	18
6.3.2 Validitet och trovärdighet	18
7.0 Resultat	19
7.1 Likheter och skillnader om läroplan/styrdokument	19
7.1.1 Medvetenhet – och läroplanen som stöttande redskap	19
7.1.2 Omedvetenhet – och läroplanens begränsande betydelse.....	21
7.2 Olika teman om estetiska läroprocesser	22
7.2.1 Personalens kompetens – och ett lustfyllt lärande.....	22
7.2.2 Fri lek – och projekt där alla ingår	23
7.2.3 Praktiskt respektive teoretiskt	24
7.3 Svårigheter i verksamheten	25
7.3.1 Personal och tidsbrist	25

7.3.2 Stora barngrupper.....	26
7.3.3 Olika utbildningar och olika tolkningar	27
7.3.4 Status.....	28
7.4 Sammanfattning av analys	29
8.0 Diskussion	30
8.1 Slutdiskussion	31
8.2 Förslag till fortsatt forskning.....	32
9.0 Referenslista	33
10.0 Bilagor.....	35

1.0 Inledning

Begreppet estetiska läroprocesser har väckt många tankar och funderingar, något som intresserat oss och varit en het diskussion under tre år av utbildning. Både under de mer teoretiska som praktiska moment genom utbildningen har estetiska läroprocesser haft en betydelsefull roll. Såväl hos våra kurskamrater, lärare och yrkesutövande lärare har bilden av dess betydelse varierat. Frågor har väckts såsom varifrån den variationen av uppfattningar kommer ifrån, detta eftersom fritidshemmet idag ingår i läroplanen.

Hur fungerar fritidshemmet och dess verksamhet, vad betyder den för pedagoger och barn. Hur förstår/tolkar pedagoger sitt uppdrag utifrån läroplanen. Vad innebär begreppet estetiska läroprocesser för pedagoger. Vilken betydelse har estetiska läroprocesser för elevers utveckling och lärande. Detta är frågor som vi funderat över och frågor som är tagna utifrån den läroplan som idag står skriven för både skola och fritidshem. Läroplanen är tolkningsbar, tolkningen kan uppfattas olika hos pedagoger på fritidshem beroende på utbildning, kompetens eller skola.

Vi har valt att använda oss av benämningen pedagoger som innefattar lärare i fritidshem och fritidspedagoger. Vi vill också poängtera att vi använder oss av både barn och elever detta beroende på textinnehåll.

2.0 Syfte

Syftet med vår studie är att få kunskap om och synliggöra komplexiteten kring en tolkningsbar läroplan och hur detta kan generera till olika styrningar av aktiviteter på fritidshemmet. I vår studie vill vi undersöka och samla empiri om hur pedagoger på fritidshem tolkar läroplanen kring de estetiska läroprocesserna. Detta gör vi genom att intervjua åtta pedagoger och vi analyserar deras svar utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv.

2.1 Frågeställning

- Hur uttrycker pedagoger på fritidshem att de tolkar läroplanen kring de estetiska läroprocesserna?

3.0 Bakgrund

I den här delen kommer fritidshemmets och de estetiska läroprocessernas utveckling genom historien beskrivas. Redan från start av ett första fritidshem, då kallad arbetsstuga, var praktiskt arbete och praktiska hantverk ett betydelsefullt inslag. Utvecklingen från arbetsstugan till den verksamhet som finns idag kommer här kort att redovisas. Samt styrdokument och statliga mål för verksamheten.

3.1 Fritidshemmets utveckling

Fritidshemmet började utvecklas i slutet av 1800-talet. Detta i samband med att det rådde stor fattigdom i Sverige och många familjer tvingades då skicka ut sina barn på gatorna för tiggeri eller snatteri. Situationen ledde i sin tur till att barnen inte gick i skolan i den utsträckning som de skulle. Anna Hierta Retziuz och Fridtjuv Berg uppmärksammade detta och utvecklade då arbetsstugan som idag beskrivs som föregångare till fritidshem. Arbetsstugans syfte var att fostra barnen till arbete och samverkade med skolan på så vis att den låg under folkskoledirektionen. Barnen kom dit efter skoldagens slut, där de fick ett mål mat och lära sig olika praktiska hantverk. När ett uppror mot barnarbete uppkom under 1930-talet övergick

då ansvaret från folkskoledirektionen till barnavårdsnämnden. Namnet för verksamheten ändrades i samband med detta till eftermiddagshem. Meningen med verksamheten förändrades och handlade allt mer om fri sysselsättning och rekreation (Hippinen, 2011). I och med att samhället förändrade synen om barnarbete utvecklades även föregångaren till fritidshemsverksamheten.

Först under 1960-talet började själva begreppet fritidshem ta form och användas. Verksamhetens uppgift började här även påminna allt mer om verksamheten vi har idag. På så vis att fritidshemmet skulle bidra till avkoppling, lustfyllda aktiviteter, erbjuda läsläsning, husliga sysslor och fritt skapande. Samarbetet mellan skola och fritidshem utökades även här genom läroplanen för grundskolan, lgr 1969, då skolan fick i uppgift att organisera fritidsverksamheter i anslutning till skoldagen. Under 1990-talet började initieringen av integrering mellan skola och fritidshem uppkomma, detta i budgetpropositionen 1991/1992. Meningen med propositionen var att få ihop pengar och resurser till skolan som i sin tur skulle leda till en besparing av ekonomin inom kommunerna. Men det fanns även en pedagogisk tanke för barnen som handlade om att de skulle få en större kontinuitet och trygghet som skulle bidra till en underlättning för lärandet och utvecklingen (Hippinen, 2011). Fritidshemmets har uppkommit och utvecklats under en relativt lång period. Men en liknelse mellan alla de olika tidsepokerna var tanken om att ge barnen en trygg plats att vara på efter skoldagen.

3.2 Estetiska läroprocesser

Estetiska läroprocesser är ett begrepp som betyder olika saker, man talar om konsten och estetik som kultur. En kultur som spelar en stor roll i formandet av skolan och den syn som återskapar kunskap och lärande. Inom skolan ser man ofta estetik som konst och en etablerad sådan. Med konst menar man ofta bild och form eller musik, man glömmer bort övriga estetiska uttrycksformer och dess betydelse. Estetiska ämnen är något som syns inom skolans ramar, i form av bild, musik eller drama. En del av dessa ämnen blir mer uppmärksammade än andra på fritidshemmet (Thavenius, 2004). Fritidshemmet ska enligt läroplanen (2011) innehålla en variation av praktiskt lärande och aktiviteter.

Inom pedagogiken studeras socialisationen och kunskapsbildningen utifrån vardagen, i skola och utbildning. Pedagogiken framstår i de gemensamma meningssammantaget, meningserbjudandet, handlingsutrymmet och mellanrummet. Detta kan sammanfattas i ett ord – kultur eller det kulturella. Att kunna erbjuda elever en mening i lärandet utifrån miljön och skapa det bästa för varje individ. Kunskapsbildningen i fritidshemmets relation till omvärlden ställer frågan om vad som är pedagogiskt drivande: Vad lockar, intresserar och fascinerar i fria och styrda aktiviteter och lekar? Det estetiska i form av musik, bild, lekar, drama med mera, fångar ofta barns uppmärksamhet (Qvarsell, 2012). Dessa aktiviteter ses som roliga och inte som ett lärande. Lärandet hör till skolan medan lek, musik, bild, dans och drama utförs mer på fritids eller under fritiden. Enligt Qvarsell (2012) gör ofta barn i svensk förskola och skola en skillnad på lek och lärande, där lek hör till fritids eller under fritid och lärandet hör till skolan. I och med detta som Qvarsell (2012) talar om i sin bok är det till största vikt att uppmärksamma den tolkningsbara läroplan som idag finns. Hur tolkas uppdraget av pedagoger och hur ser man på estetiska läroprocesser på fritidshem. Vad betyder de estetiska läroprocesserna för pedagogerna och vad betyder de för eleverna.

Det estetiska är en central del i en diskussion om kultur och pedagogik. Hur ett lärande kan visa sig i olika nyanser av estetiska läroprocesser. Hur det estetiska kan handla om

möjligheter för barn att skapa, fantisera och tänka ut möjligheter, ett lärande som ofta syns i leken men överlag i all form av praktiskt lärande. Det estetiska lärandet bygger på kreativitet, något som berör eller engagerar, vad kreativiteten bygger på beror på vilket perspektiv det granskas och uppfattas ur (Qvarsell, 2012). Häikiö (2007) styrker även detta genom att skriva om vikten av att få uttrycka sig och utforska sin omvärld utifrån egen erfarenhet i sin bok *"Barns estetiska läroprocesser"*. En pedagogisk medvetenhet lyfts även fram i de val av aktiviteter eller material som görs. En medvetenhet för att skapa en större kvalitet i elevers undersökande. Då det både skall kunna vara utmanande men samtidigt inte skapa ett motstånd genom att göra det för svårt. Häikiö (2007) lyfter bland annat fram bilden som en symbolisk språkform, som hjälper eleverna att upptäcka nya och friare uttryck (Häikiö, 2007).

Qvarsell (2012) talar om ett projekt hon deltar i där pedagogiskt synsätt försökte tillämpas att gynna barn och vara för deras bästa. Tanken var att utgå från barnens erfarenheter och därigenom ge barnen en möjlighet till användning av sina språkliga uttrycksformer (tal, text, bild, lek, musik) för att genom kommunikation bearbeta och gestalta sina erfarenheter. Projektet visar hur viktig det är för barnen att få visa sina uttrycksformer genom att använda sig av tidigare erfarenheter. I och med detta projekt synliggjordes det hur viktig bearbetandet av egna erfarenheter var för barnen. Och hur gruppen tillsammans med erfarenhet kunde gynna deras kunskapsbildning samt lärarens roll och förhållningssätt kunde styrka barnen och gruppen. Projektet som Qvarsell (2012) deltog i kom i bokform och kallas för "En skola för alla", i denna bok visas tydligt betydelsen av det estetiska för kunskapsbildning och socialisation, samt talets och berättandets betydelse. De talar också om betydelsen av barnens egna erfarenheter, betydelsen av dem och tidigare kompetensutveckling för ett gynnande av fortsatt lärande.

3.3 Statliga mål och styrdokument

Sedan slutet av 1990-talet är fritidshemmet en del av skolan. Detta poängterades och synliggjordes då läroplanen (1994) för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, lpo 94, även omfattade fritidshemmet 1998. Där det skrevs att ett berikande samarbete mellan de olika verksamheterna skulle vara berikande för elevers utveckling och lärande. Men samtidigt uttryckts det både i lpo 94/98 och den gällande läroplanen som vi har idag, lgr 11, att samarbetet mellan verksamheterna bör utvecklas för att nå ett gott och berikande samarbete dem emellan. Skrivningarna om fritidshemmet i läroplanen (2011) är väldigt viktigt, men det bör poängteras att det står relativt lite om just fritidshemsverksamheten, därmed även bristen av skrivningar gällande de estetiska läroprocesserna (Johansson, 2011). Som lyfts fram ovan finns det en stor brist på skrivningar om hur verksamhetens arbete och innehåll ska se ut.

Detta framkommer även i förteckning över remissinstanserna avseende utredningen - Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan. Där poängteras att den vaga styrningen för fritidshemmet i lpo 94/98 är uppenbar (1994). Det lyfts fram att det finns stora anledningar att visa behovet av tydligare och särskilda formulering som bidrar till att fritidshemmets uppdrag, syfte och innehåll tydliggörs. En sådan reform skulle kunna förbättra möjligheterna utvärdera verksamhetens resultat och kvalitet (SOU 2007:28).

På regeringens uppdrag har skolverket som har tillsynsmyndighet för fritidshemmet utformat de så kallade allmänna råden. Allmänna råd fungerar som ett stöd i form av rekommendationer över hur de olika författningarna ska tillämpas, det handlar alltså om råd för kvalitén i fritidshemmet (2007). Som namnet tyder så är de allmänna råden inte något

konkret som visar på hur verksamheten ska utformas och utvecklas. Det handlar som sagt snarare om beskrivningar över en önskvärd utformning och utveckling. Men en viktig aspekt som lyfts fram är vikten av personalens kompetens. Det är en avgörande faktor för fritidshemmets uppdrag om att förena omsorg och pedagogik för barns såväl fysiska som emotionella och sociala utveckling. För att kunna arbeta med läroplanens mål och principer behövs en god kunskap inom personalen om elevers lärande och utveckling (Johansson, 2011). Allmänna råden är alltså beskrivningar som utgår ifrån läroplanens mål och principer.

3.3.1 Lpo94/98 och Lgr11

Kortfattat skulle man kunna beskriva Lgr11 som ett förtydligande av lpo94/98, då kapitel ett har en större omfattning i den nya läroplanen (Skolverket, 2011). De estetiska skrivningarna har lyfts fram mer, redan om man jämför lgr80 med lpo94/98 kan man se ett större omfång. I lgr80 beskrivs estetikens betydelse väldigt vagt. Där lyfts det fram att skolan bör lägga en stor vikt vid en allsidig utveckling av elevernas färdigheter. Detta i form av ett kort stycke att andra färdigheter som exempelvis kunna uttrycka sig i bild kan bidra till en grund för utveckling som individ och medborgare (Skolverket, 1980). 1998 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet lyfter fram estetik tydligare.

”Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig.” (Skolverket, 1994, s.7).

Även fast lgr80 inte omfattade fritidshemmet är det intressant att de estetiska aspekterna har lyfts fram allt mer både hos lpo94/98 och lgr11. Estetikens utrymme för att öka möjligheterna kring en helhet i lärandet för eleverna är en viktig faktor. Men det är inga större skillnader i lgr11, men det finns några förtydliganden kring estetik i sin helhet (Skolverket, 2011). Genom att skolan tar fram en balanserad och varierad sammansättning av innehåll och arbetsformer ska detta gynna elevers harmoniska utveckling. Just överblick och sammanhang är en viktig uppgift för skolan. Då verksamheten ska stimulera kreativiteten, nyfikenheten och självförtroendet hos eleverna för att främja deras egen vilja till att lösa problem och pröva egna idéer (Skolverket, 2011). Bortsett från några förtydliganden som detta så är lgr11 relativt likt lpo94/98 när det kommer till estetik. Citatet här ovan stärker även detta, då det står exakt likadant i de båda läroplanerna.

3.3.2 Allmänna råd

Skolverkets (2007) allmänna råd fungerar som nämnts tidigare som rekommendationer för hur lagar, förordningar och föreskrifter kan tillämpas. Det som visar på hur man kan eller bör handla för att utvecklingen ska nå en viss önskad väg. Dessa råd bör också följas om man inte kan visa att verksamheten ändå når en önskvärd utveckling i relation till de bestämda kraven. De som verkar i fritidshemmet, det vill säga pedagogerna och övrig personal, har ansvaret om att utforma en lämplig utformning av verksamheten. Detta i relation till fritidshemmets uppdrag samt läroplanen och de allmänna råden (Skolverket, 2007).

Fritidshemmet ska samverka med förskoleklass och skolan för att bidra till elevernas kontinuitet av lärande, detta genom att erbjuda eleverna en meningsfull fritid. Viktiga förutsättningar är då att verksamheten ska vara trygg, rolig och stimulerande där skapande och

lek får ett stort utrymme. Innehållet i verksamheten bör och kommer också då att variera beroende på elevernas intresse, erfarenheter, närmiljöns resurser och situation. Närmiljön är en viktig resurs för fritidshemmet. Genom den kan man skapa kontakt till olika verksamheter, väcka och utveckla ett längre intresse som kan förlöpa (Skolverket, 2007). Lek och skapande är två centrala delar som ska genomsyra verksamheten. Skapande i former såsom fysisk aktivitet, lek, drama, musik, bild och form. Dessutom så är utforskande av omvärlden viktig genom exempelvis studiebesök eller andra utflykter. Genom leken får eleverna möjlighet till att utforska och utveckla sina förmågor och kunskaper kring sociala samspel och lösa problem (Skolverket, 2007).

Det finns flera skäl varför skolverket tagit fram de nya allmänna råden. Bland annat för att lagstiftningen kring området förändrats och att läroplanen har reviderats. Fritidshemmet har fått ett tydligare uppdrag med skollagen (2010:800). Detta med inriktning för elevernas stimulering av utveckling och lärande. Genom detta har fritidshemmet fått en närmare relation till de obligatoriska skolformerna och förskoleklassen (Skolverket, 2014). Där av vikten att klargöra och tydliggöra fritidshemmets uppdrag.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i ett aktivt lärande, detta synliggörs bland annat i läroplanens första del. Möjligheterna för att arbeta med skapande är stora i fritidshemmet, genom olika uttrycksformer såsom musik, drama, bild och form. Möjligheterna om att få testa på, experimentera, ta till sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter är aspekter som verksamheten ska bidra med. En annan viktig aspekt som läroplanen, lgr 11, lyfter fram är att ge en överblick och sammanhang över lärandet för att bidra till en helhets känsla. Det är med andra ord viktigt att såväl personal i fritidshemmet men även personal i förskoleklassen och skolan har en gemensam syn på lärandet (Skolverket, 2014).

4.0 Läroplansteoretiskt perspektiv

I det här kapitlet kommer läroplansteorins olika delar redovisas. Både nationella och internationella perspektiv om läroplaner kommer beskrivas.

4.1 Läroplansteorins framväxt

Läroplansteoretisk forskning där fokus riktas mot organisering och struktur av utbildning samt kritisk belysning av mål och innehålls frågor har växt fram under grundskolans utveckling. De empiriska undersökningar som genomförts i den läroplansteoretiska forskningen har sitt ursprung i Urban Dahllövs och Ulf P Lundgrens arbeten. Deras studie som kallas för Stockholmsstudien ligger till grund för detta. En igenkännande faktor för Stockholmsstudien var den nära kopplingen till den politiska sfären. Syftet med detta var att politikernas frågor skulle bli besvarade genom den didaktiska forskningen. Detta genomfördes delvis i form av att Dahllöf gjorde reanalyser av stockholmsstudierna som var baserade på användning av tid inom olika ämnesområden. Detta ledde i sin tur till grunden för ramfaktorteorin som är en viktig faktor inom den svenska läroplansteorin. Med denna teori lyckades Dahllöf ge en förklaring om de organisatoriska ramarna, undervisningsprocesser och utfall och sambandet dess emellan. I samband med detta förenade den så kallade didaktiska forskningen själva klassrummet och de politiska beslutsfattande med empiriska frågor om innehållet i skolans organisation (Sundberg, 2007). Ramfaktorteorin är som nämnts en väldigt viktig faktor inom läroplansteorin. Den innebär kortfattat utifrån Sundbergs, (2007) beskrivning av Lundgrens framställning av tre ramfaktorer som styr undervisningsprocesser. Faktorer som anges i läroplanen såsom mål och innehåll, tiden för instruktioner samt kompositionen av klassen beroende på den tid som varierar hos eleverna för att nå ett visst mål.

År 1997 gjordes en utvärdering i Sverige av den pedagogiska forskningen, i denna framlyftes fenomenografin och läroplansteori. Sen denna utvärdering gjordes har det läroplansteoretiska forskningsfältet breddats och delats upp. Urban Dahllöf och Ulf P Lundgren som är grundarna för begreppet läroplansteori och betonat dess innebörd, öppnade dessutom upp en kritisk samhällsorienterad forskning gällande styrning och organisering av skola och utbildning. Inom det internationella utbildningssystemet ses inte bara styrdokument som relevant för läroplanen utan även kulturella, samhällsvetenskapliga och filosofiska förutsättningar. De senaste decenniernas decentralisering av skolan visar på att läroplansarbete allt mer knyts till lärarens professionalisering och yrkesutveckling (Sundberg, 2007).

4.2 Läroplansteori, en process

Läroplansteori har blivit allt mer empiriskt förankrade från 1960-talets mitt och framåt. Uppmärksamheten förflyttades allt mer från att enbart titta på stoff urvalet i läroplanerna till att titta på det faktiska innehållet och de faktorer som påverkar detta. Från början särskiljdes läroplanen, undervisningen och elevers lärande från varandra. Läroplanen studerades utifrån ett historiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv medan undervisning och elevers lärande traditionellt studerades ur ett psykologiskt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom tillväxt av empiriska studier och intresset för ett faktiskt innehåll har dessa två traditioner allt mer gått samman (Linde, 2006). När läroplanen, undervisning och elevernas lärande allt mer gick samman inom forskningen synliggjordes dess påverkan och samspel allt mer.

Enligt Lundgren, (1979) kan läroplansteori ses som ett försök om att få förståelse över hur en utbildningsprocess olika mål, innehåll och metodik formas i ett specifikt samhälle eller kultur. Detta utifrån sammanhanget om att förståelse och kunskap av något specifikt skapar möjligheter till förändring och utveckling. Eftersom all utbildning konstrueras utifrån vissa specifika syften och mål krävs det en förståelse över hur de styrs och kontrolleras för att kunna nå en förändring (Lundgren, 1979). Fritidshemets historik är relativt kort i relation till skolan, även läroplanens omfång till fritidshemmet är kort jämförelse med skolan. Men detta bortser inte från att fritidshemmet idag har läroplanen som sitt första styrdokument. Fritidshemmet har omkonstruerats under åren då syftet och målen med verksamheten har förändrats. I samband med denna förändring är det då viktigt att veta hur verksamheten styrs och kontrolleras för att nå en förändring och optimal utveckling.

4.3 Olika arenor

Sundberg, (2007) skriver om en brittisk sociolog, Young, som kom med en brytpunkt då han gjorde en särskilning mellan två olika aspekter för att förstå en läroplan. Den första handlar om hur läroplanens uppsättning av givna mål, kunskaper och färdigheter förmedlas, ”Curriculum as fact”. Den andra handlar istället snarare om att förstå den historiska framväxten och ihållande särskilda uppfattning, kunskaper och konventioner, ”Curriculum as practice”. Young menade här på att kunskaper inte är något annat än socio-historiska konstruktioner. Vad Young lyfte fram i den andra aspekten av att förstå en läroplan syftar framförallt om att olika riktningar att förstå och skapa en skolbildning handlar om olika socio-historiska processer. Men även om individernas formbara kapaciteter att förändra och utveckla de sociala, politiska och kulturella villkor de lever i (Sundberg, 2007).

Linde, (2006) skriver också om Lundgren som har för att förtydliga läroplansteori delat upp denna i tre olika arenor. Där den första är *formuleringsarenan*, vad som avses med en formulerad läroplan är vilka ämnen som ska studeras, hur stor del av tiden ämnet skall

tilldelas, mål för undervisningen och vilket innehåll ämnet skall inneha. Behovet av strukturering och föreskrivande texter uppstår när uppfostran och undervisning plockas ur från vardagen och förflyttas till skolverksamheten. I samband med detta så uppstår nödvändigheten av formulerande läroplaner. Den andra arenan är *transformeringsarenan*, vilket i stort sett handlar om pedagogernas tolkningar av de formulerade läroplanerna. Att utgå från en formulerad läroplan synliggör att denna inte förmår styra allt. Den är snarare ett uttryck för överenskomna riktlinjer och kompromisser för vidare utveckling. Till sist kommer *realiseringsarenan*, verkställandet av undervisningen. I realiseringen av undervisningen kommer tolkningarna av de två tidigare arenorna in. Det består såväl av lärarnas verkställande av lektionsinnehållet som elevernas deltagande under lektionerna i verksamheten (Linde, 2006). Vår studie riktar sig framförallt gentemot transformeringsarenan.

5.0 Teori och metod

I följande avsnitt kommer vi redogöra för vårt val av kvalitativ metod som vi använt oss av för att besvara studiens forsknings fråga. Dessutom kommer perspektivet socialkonstruktivism kort beskrivas. Samt intervju, urval, intervjuguide och etiska råd.

5.1 Kvalitativ metod

Kvalitativa metoder framkom först under 1900-talet, i samband med att kvantitativ undersöknings metoder fick allt mer kritik. Kritiken riktades framförallt mot svårigheterna att mäta stora delar av samhället med siffror, då det helt enkelt inte fungerar. Det finns stora problem med att få en kunskap och förståelse av sociala interaktioner eller individers uppfattningar med kvantitativ empiri. Såsom hur utövandet av makt görs, hur beslutsfattanden görs, hur och varför individer handlar efter detta, hur olika miljöer i ett kreativt klimat uppstår, hur individer lär känna och tolkar varandra eller hur olika konflikter uppkommer. Med hjälp av kvalitativa metoder är det lättare att få in olika normer eller värderingar i ett sammanhang. För att kunna få en förståelse över hur olika individers livsomständigheter skapas och ser ut, dessutom få se det från flera olika perspektiv och miljöer (Ahrne & Svensson, 2011). Hur och varför man tolkar och arbetar med det kan variera från en rad olika aspekter. Hur pedagogens personliga tolkning ser ut kan skifta en del beroende på vilken bakgrund pedagogen kommer från. Vilken social interaktion arbetslaget har och hur beslutsfattanden görs från en högre makt, för att bara nämna några. Med anledning av detta har vi använt oss av kvalitativa metoder och för att få in empiri kring detta specifika fenomen har vi använt oss av intervjuer som metod och verktyg.

I samhället söker vi ständigt kunskap om fenomen som kretsar kring vår vardag (Ahrne & Svensson, 2011). Vi vill veta hur möjligheter ges människor att samverka eller ensamtagandet av maktpositioner. Hur detta påverkar människor, hur fenomenet förändras och uppkommer. För att kunna samla in empirisk data om fenomen som kretsar kring vardagen behöver vi vända oss till de som verkar inom den verksamheten. Detta gör vi genom att:

- Fråga människor vad, hur och varför. Vad tycker och tänker de, hur och varför görs specifika tolkningar och handlingar.
- Läs texter eller se bilder. Dokument och artefakt användning av olika slag där vi kan se vad människor skrivit eller producerat.

Samhällsforskare intresseras av vad som påverkar och styr människors handling utifrån en kunskapssyn kring vardagsfenomen och dess villkor (Ahrne & Svensson, 2011). För att få svar på hur pedagoger i fritidshem tolkar uppdraget om arbete med estetiska läroprocesser blir

ett kvalitativt genomförande under studien nödvändig. Som lyfts fram ovan så är det en nödvändighet att vända sig till de individer som verkar inom de specifika fenomenen som studien handlar om.

5.2 Socialkonstruktivism – Läroplanen som en social konstruktion

Allwood och Erikson, (2010) skriver om starten för den tradition som idag kallas för socialkonstruktivism. Starten kom från sociologerna Berger och Luckman vars arbeten handlade till stor del om hur livsvärlden är förankrad i ett socialt samspel. Denna tradition har en trogen grupp följeslagare inom beteendevetenskaperna men även inom pedagogik och sociologi, för att nämna några. Socialkonstruktivismen grundtanke handlar om människans förståelse över att ett visst fenomen skulle vara självklar och naturligt skapat egentligen har skapats under en socialinteraktion (Allwood & Erikson, 2010). Det vill säga att fenomen har kommit till genom olika kommunikationsprocesser i den verklighet vi lever. Människan är ofta omedveten om hur vår förståelse av verkligheten konstrueras socialt i vår vardag, vilket bidrar till svårigheten att se hur vi konstruerar den. Detta tenderar i att fenomen som vi ser i vardagen framträder som oberoende av vår förståelse, vilket konstruerar ramar hur vi förstår andra fenomen och händelser (Allwood & Erikson, 2010). I relation till detta så är en läroplan inte något självklart uppkommet, utan snarare en social konstruktion skapat under en socialinteraktion i den värld vi lever i.

Socialkonstruktivismen har fått en hel del kritik från den mer traditionella forskningen, där kritiken riktats mot svårigheterna att skaffa tillräckligt med starkt empiriskt forskningsunderlag. Detta har setts utifrån kriteriet om predicerbarhet, möjligheten att förutsäga. Socialkonstruktivisterna har inte sett detta som någon större kritik. Med anledning av att forskningsfrågorna som är och har varit intressanta handlar om att synliggöra komplexitet om det outtalade (Allwood & Erikson, 2010). Något som kan vara bra att tydliggöra är begreppen konstruktionism respektive konstruktivism. Begreppen ligger nära varandra men innebörden av begreppen skiljer sig åt. Rent generellt kan man beskriva konstruktivismen som mer individ fokuserad. Konstruktivism handlar om hur människan på individ nivå konstruerar kunskap genom sina erfarenheter medan konstruktionism handlar om sociala föreställningar och sannings anspråk (Allwood & Erikson, 2010). Socialkonstruktivism är därför ett viktigt begrepp att ta fasta på i denna studie. Det handlar mycket och mycket om att synliggöra komplexiteten om det outtalade och framförallt detta på en individnivå.

5.3 Intervju

Som metod för att samla in empiri till studien använder vi intervjuer av en halv strukturerad form, vilket innebär att samma grundfrågor ställs till alla informanter (Eriksson-Zetterquist & Ahme, 2011).

5.3.1 Form av intervju

Inom kvalitativa intervjuer finns olika begrepp som inte alltid är tydliga, ostrukturerade, semistrukturerade eller löst strukturerade intervjuer är några begrepp. Inom kvalitativa intervjuer är det inte möjligt eller ens nödvändigt att dra gränser mellan de olika typer av intervjuer. En kvalitativ intervju ger en möjlighet till att variera mängden fasta frågeformuleringar och öppna kompletterande frågor. Detta ger forskarna ett fritt val om hur man ställer frågorna samt i vilken ordning de ska ställas under själva intervjun. Detta resulterar i en chans att anpassa frågorna och skapa ett sammanhängande och ett flytande

samtal med frågor som passar till stunden. Intervju som metod ger inte en djupare kunskap men däremot ett bredare perspektiv med fler nyanser och dimensioner (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). En form som ger en beskrivning av händelse och situation som inte kan ges på samma sätt genom stängda och färdigformulerade frågor. Färdigformulerade frågor utesluts inte i kvalitativa intervjuer utan används tillsammans med spontana frågor med anledning att jämföra svar från tidigare eller kommande undersökningar. Därför menar Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) att det inte är nödvändigt att dela in kvalitativa intervjuer i kategorier. Däremot ska forskaren alltid beskriva på vilket man genomfört sina intervjuer och hur frågorna varierats från intervju till intervju. I kvalitativa intervjuer genomförs ett samtal mellan intervjuaren och informanten, där färdiga frågor med öppna svarsalternativ ställs. I samtalet ges möjlighet att ställa fler frågor, för ett förtydligande eller av intresse. Denna form av intervju ger forskaren en möjlighet att göra tolkningar av vad som sagts. Formen kan ses som en vägledning i samtalet där forskaren enkelt kan avgöra vilken fråga som lämpligast kan följa (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011).

5.3.2 Intervjuns styrkor och svagheter

Intervju är en bra metod, där man på kort tid kan höra fler människors reflektion kring samhällsfenomen eller begrepp. I en intervju får informanten möjlighet att berätta hur denne gör i vardagen och vilka rutiner som används. Ett sätt att fånga upp informantens upplevelser och erfarenheter av något slag. En annan styrka i intervjun är att informantens språkbruk, normer och emotioner synliggörs. En inspelad intervju ger en möjlighet att gå fram och tillbaka i intervjun under analysdelen, ett enkelt sätt att höra intervjun om och om igen. Om frågor dyker upp kan man kontakta informanten igen och be om ett förtydligande av en viss del av intervjun. Det finns oändligt med möjligheter gällande intervju, allt inom ramen av etiska råden. För att sammanfatta styrkor i kvalitativt orienterad intervju kan man säga att det går snabbt att genomföra och ger ett brett material. Svagheter som uppmärksammats är när ett samtal sker på en viss plats och vid viss tidpunkt, trots ärliga avsikter, kan frågan eller svaret få annan innebörd än vad informanten tänkt sig eller förstått (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Det har att göra med att man lätt kan hamna i en stressad eller onaturlig situation.

5.4 Urval

För att få en trovärdighet kring rapportering av studiens resultat måste man kunna visa och tydliggöra i hur man fått tag på de som man intervjuat. Detta för att det ska vara trovärdigt att resultatet inte har påverkats beroende på vilka man intervjuat (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Tyngdpunkten för urvalet av informanter till våra intervjuer har legat vid att pedagogerna på fritidshemmen ska ha en utbildning som riktar sig just mot fritidshemsverksamheten. Förutom detta så har vi även varit noga med att intervjua maximalt två pedagoger på varje skola samt att få in en variation på ålder och erfarenheter av att arbeta på fritidshem. Detta med anledning av att få in en så rik empiri som möjligt. Genom utbildningar får man en större kunskap om verksamhetens mål, krav och syfte än vad en utbildad har med sig (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Denna kunskap och förståelse kring målen, kraven och syftet är väsentlig. Variationen på ålder och erfarenheter har också en betydelsefull roll eftersom det kan vara viktiga och avgörande aspekter för hur man tolkar läroplanen. Fritidshemmen har under en relativt kort period gått från en mer social pedagogisk verksamhet till att bli ett komplement till skolan med större krav på lärande.

Vi har intervjuat åtta pedagoger på sex olika skolor både inom och utanför Göteborgs kommun.

Det finns framförallt två olika sätt att välja vid urvalet av vilka personer som ska intervjuas, i vår studie så använde vi oss i stort sätt utav ett tvåstegsurval. Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) beskriver tvåstegsurvalet i boken handbok i kvalitativa metoder. Istället för att börja med urvalet på individ nivå början man urvalet vid organisationen eller i vårt fall fritidshemsverksamheter. När man både gjort ett urval av organisationerna och fått en tillåtelse att använda sig av dem i sin studie börjar urvalet av vilka och vem som ska intervjuas. Man är här ofta beroende av ett gott samarbete med någon ansvarig till exempel rektorer. En ansvarig som har förteckningar på de anställda medarbetarna. Det kan vara till en fördel om man själv kan få välja vilka som ska intervjuas, men detta är inte alltid möjligt. Fördelen kan handla om att man då säkrare kan veta att urvalet inte är manipulerat. Manipulerat på det viset att de intervjuade valts ut för att lyfta en positiv syn av verksamheten (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011).

I det första steget tog vi kontakt med 16 rektorer på 16 skolor både inom och utanför Göteborg. Detta gjordes via mejl, se bilaga 1, där studiens syfte, önskemål om intervjuer med pedagoger på fritidshem och de etiska råden vi utgick från framkom. Därefter kontakta vi de 16 rektorerna via telefon och frågade om intresse och möjlighet att ställa upp. Efter att vi fått ett godkännande från sex skolor varierade möjligheten om att själva bestämma vem vi ville intervju. Det varierade mellan att rektorerna på egen hand valde ut en eller två pedagoger till att vi själva la fram önskemål av vilka kompetenser och kvaliteter vi önskade, där av tvåstegsurvalet.

En viktig aspekt med kvalitativa intervjuer är att man vill få fram empiri om ett specifikt fenomen. Att genomföra detta med standardiserade enkätundersökningar blir då svårt. Men forskningsresultatet bör ändå kunna genomföras till viss del oberoende av antalet personer som intervjuas. Det är inte ofta som det är tillräckligt med att enbart intervju en till några personer. Men redan vid ungefär åtta intervjuer har säkerheten ökat att individernas eget tyckande, åsikter och upplevelser inte genomsyrar resultatet. Man brukar tala om en *mättnad* när det kommer till representativitet i kvalitativa intervjuer. Det handlar om att antingen forskaren eller studenten får en upplevelse att man känner igen svaren, att man kan se en liknelse vid svarsmönstren man får i ett flertal intervjuer. Vid denna punkt spelar möjligtvis inte några fler intervjuer någon större roll, då det kanske inte bidrar till någon ny kunskap (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Vi upplevde en sådan *mättnad* redan efter ungefär sex intervjuer, så efter genomförandet av åtta intervjuer kände vi att empirin som samlats in var tillräckligt rik. Där av inga fler intervjuer. Men det bör tilläggas att under intervjuerna och transkriberingen av dem så analyserade vi empirin, vilket gav oss en större insyn i kunskapen den gav.

5.5 Intervjuguide och genomförande

Förberedelse inför en intervju är väldigt viktigt, hur förberedelserna ser ut varierar självklart beroende på vilken form av intervju man ska göra. Men oavsett vilken slags intervju som genomförs kan det vara bra att utgå ifrån en slags intervjumall. En mall, eller en guide, med en del frågeområden och frågor nedskrivna för att kunna påminna sig själv om det man vill ta upp under intervjun. Utan detta kan man lätt glömma bort vissa väsentliga saker att ta upp och tappa tråden (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Intervjuguiden, se bilaga 2, vi formade och utgick ifrån hade olika frågeområden som successivt ledde fram till vår mer specifika frågeställning kring de estetiska läroprocesserna. Detta dels för att värma upp den intervjuade lite, men även för att få en trygg stämning som genomsyrade hela intervjutiden. Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) fortsätter med att poängtera att en del mellanmännsliga

kompetenser krävs för att få en lyckad intervju. Dessa kompetenser behövs under hela intervjun, men framförallt i inledningen. Det är då viktigt att ställa vänliga frågor och verkligen visa att man är intresserad av den intervjuades erfarenheter och synpunkter. Att vara lyhörd och uppmärksam över vad som sägs är givetvis viktigt av en rad olika aspekter, men detta framförallt om svaren inte blir tillräckligt tydliga. Då kan det vara bra att upprepa vissa frågor, gärna omformulerat, så att den intervjuade får möjligheten att reflektera ytterligare en gång.

Intervjuer används framförallt för att få kunskap om något man inte vet av någon annan. Men det kan ändå vara bra och i många fall nödvändigt att vara så påläst och informerad om det man kan ta reda på själv innan en intervju. Genom att visa den intervjuade att man har en del kunskaper om området, estetiska läroprocesser, har man också större möjligheter att få ut mer intressanta och spännande synpunkter och erfarenheter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Vår intervjuguide byggde på det vi ville veta men för att skapa intervjuguiden, bifogas i bilaga 2, såg vi till att läsa in oss så mycket som möjligt kring estetiska läroprocesser i styrdokumentet. För att ha en så god kunskap som möjligt om vad som står skrivet. Vi utgick ifrån fyra olika frågeområden:

1. Verksamhetens idé: Hur deras verksamhet ser ut och mål om utveckling av verksamheten.
2. Läroplan: Hur de tolkar och använder sig av läroplanen.
3. Lärande/kunskap: Hur de ser på elevers lärande och betydelsefulla kunskaper.
4. Estetiska läroprocesser: Hur de tolkar läroplanens skrivning om estetiska läroprocesser och hur de arbetar utefter detta.

Under varje frågeområde fanns ett x antal frågor som var något mer specificerade i sin utformning. Bortsett från själva frågeområdena och frågorna hade vi även en inledning och ett avslut. En inledning med studiens syfte, presentation av oss själva och de etiska reglerna vi utgick från. En avslutning med en beskrivning av vårt nästa steg i arbetet och kontaktuppgifter, både våra och de intervjuandes, om ytterligare frågor skulle uppstå från bådars håll.

5.6 Etiska råden

Vid en forskningsstudie har forskaren eller forskarna ett visst ansvar gentemot de intervjuade. Innan startad studien är det viktigt att som forskare vara medveten om de forskningsetiska principer som vetenskapsrådet (1990) kommit ut med. All forskning som involverar människor måste gå under dessa principer och enligt etik prövningslagen skall följande informeras om:

- Informationskravet, vilket handlar om forskarens uppgift att informera alla berörda pedagoger om forskningsuppdragets syfte.
- Samtyckeskravet, pedagogernas rätt att när som helst, under hela studien, avbryta sitt deltagande.
- Konfidentialitetskravet, uppgifter och personuppgifter ska lagras så att obehöriga inte kan ta del av dem. Empirin som samlas in kommer bevaras på ett och samma ställe som enbart forskarna kan ta del av/har tillgång till.
- Nyttjandekravet, insamlade uppgifter om enskilda personer endast används för forskningsändamålet.

Vid en studie med intervju som metod för att samla in empiri är det av största vikt att starta med att presentera sig själv och sin studie. Informanterna ska också få ta del om de forskningsetiska principerna. Sedan presenteras planen för forskningen, syftet, metoden som används, följder och risker som kan tillkomma samt villkoren som gäller för forskaren. Viktigt att poängtera för informanterna är att det är ett frivilligt deltagande och att rätten att när som helst avbryta gäller. Vid ljudupptagning till intervju frågas informanter om ett godkännande och ett förtydligande följer hur data kommer bevaras och för vem den är tillgänglig.

6.0 Analys

I följande avsnitt kommer den analysmetod vi använt presenteras, analys av data och tillvägagångssätt vid analys. Samt validiteten och trovärdigheten av studien.

6.1 Diskurs som social praktik

Inom samhällsvetenskaperna har diskursanalys under senare tid fått en betydande roll. Det finns en insikt om att bilder av verkligheten framträder olika beroende på den position som intas. Detta är ett fenomen som anses forskningsbart och angeläget i sig. I och med ett starkt intresse för det perspektiv bundna i tillvaron kan relevanta och rimliga frågor ställas. Inom konstruktivismen anses kunskap vara socialt konstruerad och kan därför inte avspegla en sann verklighet. Med detta menas inte att man förnekar existensen av olika samhällsfenomen exempelvis kriminalitet, missbruk eller hemlöshet. Poängen är att vi ska se detta genom ett diskursivt tankesätt (Börjesson & Palmblad, 2007).

Diskursanalys handlar om att precisera vad som är forskarens tolkningsram och vad som är studieobjektets tolkningsram. Som beskrivs med hjälp av några uttryck. Diskursen nivå, vems är den? Vilket sammanhang hör diskursen till – vems är det? När är analysen slutförd? Hur och när blir en representation verklig i ett sammanhang? (Börjesson & Palmblad, 2007).

Diskursanalys ger oss en bredd av fokuseringar. Med fokusering menar man var och på vad fokus läggs. I vissa studier framträder berättelsens sortiment, genrer eller styrningsformer. Andra riktar fokus på kategorisering, normalisering, identiteter eller subjektpositioneringar. Dessa olika fokuseringar är de som främst kännetecknar analyser av större diskurser. Beroende på vetenskapsteoretisk utgångspunkt och teoretisk nivå ser diskursanalysen olika ut (Börjesson & Palmblad, 2007).

6.2 Diskursanalys

Diskurs som social praktik står i ett dialektiskt förhållande gentemot andra sociala dimensioner. Förutom att diskurser bidrar till att både forma och omforma sociala processer och strukturer speglar diskurser även dem. Norman Fairclough är en av grundarna av kritisk diskursanalys där intresset riktas på hur makt utövas genom språket. Fairclough beskriver den kritiska diskursanalysen som en riktning med ett fokus av att systematiskt undersöka. Uppgiften handlar i stort sett om att klarlägga och beskriva den ”diskursiva praktikens roll i upprätthållandet av den sociala värld, inklusive de sociala relationer, som innebär ojämlika maktförhållanden.” (Winther Jorgensen & Phillips, 2000, s.69). Fokus handlar mångt och mycket om att bidra till en förändring inom det sociala i relation till mer jämlika maktförhållanden både i kommunikationsprocesserna och i samhället som helhet (Winther Jorgensen & Phillips, 2000).

6.2.1 Diskursens sanningseffekter

Michel Foucault menade att diskursviva formeringar ger oss verktyget att se sanning och samtidigt sätter gränser för vad som är möjligt. Han ställer frågor gällande makt och vem som är auktoritär att bestämma detta: Vem får tala och vem har rätten att bestämma?

En diskurs är inte vad som sägs utan vad som gör det möjligt att säga det och de gränser som finns för det tänkbara, ett enkelt sätt att förstå diskursanalysen (Börjesson & Palmblad, 2007).

6.3 Analys av data

Samhällsforskare intresseras av vad som påverkar och styr människors handling utifrån en kunskapssyn kring vardagsfenomen och dess villkor (Ahrne & Svensson, 2011). För att få svar på hur utbildade lärare i fritidshem tolkar uppdraget om arbete med estetiska läroprocesser blir ett kvalitativt genomförande under hela studien nödvändig. Som lyfts fram ovan så är det en nödvändighet att vända sig till de individer som verkar inom de specifika fenomenen som studien handlar om. Detta för att få fram relevant och trovärdig empiri.

De analyser som ska göras är på de intervjuer som genomförts. Man vill se på en intervju lika enkel och möjlig att analysera som en naturlig diskussion om mat eller ett vardagligt samtal. Och med hjälp av en diskursanalytisk utgångspunkt kan en intervju betraktas som en interaktionssituation (Börjesson & Palmblad, 2007).

6.3.1 Tillvägagångssätt vid analys

Efter transkribering av material skrevs intervjuerna ut. Intervjuerna lästes igen och intressanta delar markerades med överstrykningspenna. Markeringar gjordes för att lättare få en överblick på olika teman i intervjuerna samt att se hur innehållet förhöll sig till frågorna. Efter markering klipptes varje intressant del ur intervjun ut och klistrades in under rätt tema. I den processen upptäcktes under rubriker/teman och en större orientering gjordes. Detta för att enklare och mer djupgående få en insyn i varje del av materialet.

Denna metod hjälpte oss i det arbete att få en överblick över den empiri som samlats in. Med hjälp av markering och stödord kunde materialet delas in i större respektive mindre teman. Detta hjälpte oss till en start av analys av insamlad empiri. Nedan följer dessa större respektive mindre teman.

6.3.2 Validitet och trovärdighet

Validitet i en studie handlar om dess trovärdighet. Trovärdigheten om studiens giltighet, sanning och styrka hos de intervjuades uttalanden. Inom samhällsvetenskapen har validitet kommit att handla om huruvida en metod lämpar sig för att besvara den specifika undersökningsfrågan (Kvale & Brinkmann, 2009). Intervjuer har i denna studie varit den metod som använts. Detta för att den specifika undersökningsfrågan handlar om hur pedagogerna själva uttrycker sig tolka de estetiska läroprocesserna utifrån läroplanen. Studien blir giltig då pedagogerna uppnår de kriterier som författarna ställt för undersökningen. De intervjuade hade alla en utbildning med inriktning mot fritidshem som var ett kriterium för att kunna nå en behörig kunskap om läroplanen.

Kvale och Brinkmann, (2009) poängterar även vikten om att kunna ställa relevanta följdfrågor till de intervjuade för att forskningsresultatet skall bli trovärdig. Då det kan behövas ett förtydligande för att intresset bakom frågan skall nå fram. Valet av en halvstrukturerad intervju metod gjordes då målet var att få beskrivningar av de intervjuades tolkningar av det

estetiska i läroplanen. Med hjälp av intervjuguide, se bilaga 2, utgick alla intervjuer efter samma form. För att anpassa intervjun till varje enskild pedagog användes därför denna form av intervju. Detta ökar studiens trovärdighet genom att intervjuerna haft samma form, men ändå individanpassat så att alla pedagoger fått samma förståelse av frågorna.

7.0 Resultat

I följande avsnitt kommer resultat från intervjuerna redovisas. Det redovisas genom tre olika huvudpunkter tillhörande underrubriker.

7.1 Likheter och skillnader om läroplan/styrdokument

Det framkom i analysen av empirin att uppfattningar av läroplanens betydelse varierar en del. Men det finns framförallt två olika sätt att se på den. Den ena uppfattningen är alltmer medveten och öppen för läroplanens betydelse i fritidshemmet. Medan den andra hör till en något mer omedveten och begränsande ställning av läroplanen. Under detta tema kommer vi dela upp de båda uppfattningarna i två under rubriker.

7.1.1 Medvetenhet – och läroplanen som stöttande redskap

En medveten uppfattning som framkom under de intervjuer som genomförts är att man har en syn på läroplanen som ett stöttande redskap att luta sig emot. Målet handlar inte så mycket om att kunna ord för ord, rad för rad utantill. Det handlar snarare om att ha en överblick av innehållet.

”Den är viktig genom att jag vet vad jag gör. För min skull är det viktigt även fast jag inte kan alla ord utantill så kan man ande meningen och ha något att luta sig tillbaka mot. Och du kan alltid om någon frågar varför jag gör som jag gör, så är det bra att veta och visa varför jag gör så. Man tvingas till att reflektera över sitt handlande.” (Intervju, Informant 1).

Som framkommer i citatet ovan är läroplanen både ett stöttande redskap och en trygghet att gå tillbaka till. Läroplanen fungerar här som ett redskap både för pedagogen själv samt andra involverade aktörer att synliggöra verksamhetens syfte och mål. Pedagogerna kan med läroplanen i ryggen redovisa för rektor, kollegor och föräldrar vad, hur och varför en aktivitet ska genomföras eller har genomförts.

”Det betyder att jag, min roll är ju ganska viktig för att det är så många barn, det finns många olika lär stilar och ta in det på fritids och ta tillvara på dem. Med det krävs ju också att man har en dialog med lärarna, dels vilka som inte når målen samt innehåll det är under terminen så att vi kan få in det även på fritids. Så därför är ju läroplanen viktig så att jag kan få in det, vad ska barnen lära sig under det här året, vad måste de kunna. På det sättet är det viktigt.” (Intervju, Informant 2).

Fritidshemmet är idag inte längre ett komplement till skolan utan ett komplement till lärandet. Detta synliggörs bland annat genom att läroplanen ska genomsyra hela skolverksamheten. En viktig aspekt att komma ihåg är att fritidshemmet inte styrs av kursplaner utan av del ett och två i läroplanen. Som pedagogen ovan uttrycker sig varierar elevers lärande och fritidshemmet ger här en möjlighet att på olika sätt ta till sig relevant kunskap. I och med detta är en god dialog med lärare i skolan samt en överblick av läroplanen nödvändig som pedagog i fritidshem. Upplevelsen av detta har framkommit vara relativt komplext på så vis att synen variera på hur skola och fritidshem ska vara.

”Jag tror att det beror på att lärarna har ju kursplanerna som de fokuserar på och fritidspedagogerna fokuserar på del 1 och del 2 i läroplanerna, så då blir ju uppdragen olika. Men också traditionen om vad skolan och fritidshemmen ska vara. I skolan har man haft att man ska kunna läsa, räkna och skriva, i fritidshemmen har man haft att upplevelsen ska vara god att det ska vara en fritids ska vara givande. Man ska baka bullar och känna doften eller lyssna på musik och må bra. När man kombinerar dem här två då man har ju olika inställningar. Men gemensamt är att båda arbetar mot målen i läroplanen.”(Intervju, Informant 3).

Som lärare i fritidshem har man ett stort ansvar idag, att stå bakom sin verksamhet och alltid tydliggöra målen med verksamheten. Ingången till lärandet är annorlunda gentemot lärandet i skolan. De två olika ingångarna arbetar fortfarande mot gemensamma mål, och kan därmed komplettera varandra. Därav ligger vikten i att hela tiden ha läroplanen med sig, för att kunna visa för andra aktörer i och utanför skolan de didaktiska konsekvenserna i de val som görs. Alltså att som pedagog i fritidshem visa sin betydelse av sin yrkesroll och att man hela tiden bär med sig fritidspedagogiken. Pedagogerna nedan kommer in på betydelsen av fritidspedagogiken, att den i sig bär med sig ett lärande.

”Jag vill jobba mot del 1 och del 2 i läroplanen och alltid ha fritidspedagogik tänket i alla övningar som att barnen ska lyckas med det dem gör, dem ska bli sedda och uppmuntrade och dem ska få en god omsorg. Det är inte så att jag ställer krav på dem att dem ska ha hunnit med en viss sak till en viss tid eller så. Utan jag ser helst att barn uttrycker sig själva utifrån det dem kan och det de vill göra och sådär. Det ska finnas en upplevelse om att det är en fri tid, ett fritt val i tydliga ramar.”(Intervju, Informant 3).

Ett lärande som framkommer i styrda eller icke styrda aktiviteter men som bör kännas som en fri tid. Ett sätt för pedagoger att se hur barnen får chans att uttrycka sig i de olika aktiviteterna. Ur ett medvetet synsätt ses läroplanen som ett stöttande redskap för pedagoger på fritidshem. Det handlar här om att ha läroplanen som stöd både i sin yrkesroll och utformningen av verksamheten. Att kunna synliggöra de didaktiska konsekvenserna för kollegor, rektorer, elever och vårdnadshavare. Läroplanen preciserar uppdraget samt visar på skyldigheter och rättigheter verksamheten innehar.

”En trygghet, ett papper på att såhär är det. Det här har vi rätt till och det här är våra skyldigheter. Vilka skyldigheter vår rektor har. En påminnelse om arbetet.”(Intervju, Informant 4).

”Jag ska se efter elevens behov, tillgodose deras behov. En vettig verksamhet, se till att eleven trivs på fritids. Följer upp vad som händer i skolan, viktigt med kommunikation. En röd tråd i elevens skoldag och fritidseftermiddag. En röd tråd genom hela dagen.”(Intervju, informant 4).

En viktig aspekt ur läroplanen som många pedagoger uttryckte är sammanhanget. Att skapa en helhet för eleverna från morgon till eftermiddag/kväll, för att bidra till en röd tråd såväl i deras informella som formella lärande. Pedagogerna tvingas till en ständig reflektion över sitt arbete och utformningen av den. Men som framkommit så är synen på läroplanen även här ganska komplext då det mångt och mycket handlar om en status fråga. Själva statusfrågan kommer vi fördjupa oss ytterligare i längre ner.

7.1.2 Omedvetenhet – och läroplanens begränsande betydelse

En annan uppfattning var ett mer omedvetet arbete av läroplanen. Vad står läroplanen för och vem är den skriven för var två starka frågor som synliggjordes. En uppfattning av läroplanen var att den inte hör till fritidshemmet, den är mer för skolan och allmänna råd är mer tillämplig för fritidshemmet. En annan uppfattning som framkom var att man som pedagog inte alls läst läroplanen av olika anledningar.

”Det är jätte hemskt att säga men om jag hade varit lärare eller förskolelärare så hade den betydtt mycket, mycket mer för då hade den gett mig riktlinjer men den betyder faktiskt inte speciellt mycket för mig och nu är det så tragiskt att jag inte har läst den så noga utan det är, jag tycker ju att det är viktigt att jag har den, att jag har en överblick men den här nya läroplanen som kom 2011, nä 2012 kom den fast den heter 2011. Aa, det är ju faktiskt precis tre år sen eller två år sen som den kom ja. Då, jag har faktiskt inte satt mig in i den, så den vet jag inte så mycket om.”(Intervju, Informant 5).

Första läroplanen som omfattade fritidshemmet är först lpo98, medan skolan haft läroplaner under en mycket längre period. Uppfattningen om att läroplanen är mer styrd mot skolan är ett tydligt inslag hos många av de pedagoger vi intervjuat. Kursplanerna omfattar inte fritidshemmet då det inte är en ämnesorienterad verksamhet som skolan är. Vilket kan vara en anledning till att många pedagoger känner att läroplanen inte har samma relevans för fritidshemmet. Och därmed använder sig av annan litteratur exempelvis allmänna råd.

”Vilket inflytande har läroplanen i er verksamhet? Sitter inte aktivt med läroplanen. Läser den och har koll på att så gör vi. Men kan inte lgr11 rad för rad. Har annan litteratur att titta på exempelvis allmänna råd, en lättare text att förstå sig på. Kan tycka att läroplanen är lite tungrodda.”(Intervju, Informant 4).

Allmänna råden kom till just för att tydliggöra det skrivna uppdraget i läroplanen för fritidshemmet. Texten är mer beskrivande och förtydligar relevansen av uppdraget. Vilket kan vara en avgörande faktor för att många pedagoger vänder sig till dessa dokument istället.

”Allmänna råden och dom. Och det har ju kommit ut ett nytt nu. Den reviderade. Den har vi ju tittat på. Den känner vi ju att den är mera relevant. Det är ju väldigt lite i läroplanen egentligen, ingenting egentligen.”(Intervju, Informant 6).

Vad som är relevant för just fritidshemmet upplevs vara relativt vagt. Det är inte under samma skrivning som det är för skolan och det upplevs även vara svårt att ta till sig den texten. Då det är svårt att ena skola och fritidshem med varandra. Många pedagoger verkar vilja särskilja, ha en mer tydlig och principiell skrivning om uppdraget. Därav väljer många att titta på andra skrivningar än läroplanen, exempelvis ”big five”.

”Sen har det varit mycket med Big Five också. Har kommit upp på våra APT då, jobbmöte för hela skolan där en förstelärare har pratat om att det är så viktigt att få in hela dagen i skolan. Få in dom 5 förmågorna.”(Intervju, Informant 8).

”Sitter just nu och samtala kring nya allmänna råden tillsammans i arbetslaget. Försöker tänka hur man använder sig av denna, ofta rullar det på utan att man tänker så mycket på vad man gör.”(Intervju, Informant 4).

Många pedagoger använder sig av andra texter som förtydligar vissa aspekter av verksamheten och elevers lärande ännu mer än vad de upplever att läroplanen gör. Det kan handla allt ifrån de allmänna råden och big five till mer tips på utförande av aktiviteter. Men en aspekt som alla verkar vara överens om är betydelsen av att samtala och diskutera aktuella texter i arbetslag. Med tanke på att de finns en uppfattning om att läroplanen är begränsad för just fritidshemmet kan det även finnas en begränsning av de estetiska läroprocesserna i läroplanen. Genom att vända sig till andra skrivningar än just läroplanen kan möjligheten öka för att få in mer tips och idéer kring mer praktiskt lärande aktiviteter.

7.2 Olika teman om estetiska läroprocesser.

I detta avsnitt kommer pedagogernas uppfattning kring de estetiska läroprocesserna redovisas. Det framkom framförallt tre olika uppfattningar. Vi har valt att döpa dessa till: Personalens kompetens – och ett lustfyllt lärande, fri lek – och projekt där alla ingår och praktiskt respektive teoretisk.

7.2.1 Personalens kompetens – och ett lustfyllt lärande

Ett tydligt mönster som fångades upp under intervjuerna var betydelsen av personalens kompetens. Många pedagoger poängterade vikten av ett arbete med intresse. Att arbeta med sina styrkor inom det estetiska och verksamheten överlag. Att man tillsammans i arbetslaget delar upp aktiviteter sinns emellan efter kompetens. Detta för att skapa en lustfylld och lärorik miljö för eleverna men även för pedagogerna själva.

”Ett medvetet val men det handlar ju också om att man ska tycka att det är roligt, alla fritidspedagoger kanske inte tycker att det är roligt. Andra är kanske mer musikintresserade, ett individuellt val om vad man tycker är roligt.”(Intervju, Informant 6).

”Vilken personlig kompetens man har. Jag håller exempelvis i luciatåget nu ensam, så jag spelar piano. Det är det jag fokuserar på nu hela mina förmiddagar. Plockar halva gänget. Jag tycker vi är bra på våran skola att vi hamnar inte som resurs till lärarna.”(Intervju, Informant 8).

Som uttrycks ovan är såväl kunskap som intresse hos pedagogerna en viktig aspekt för att kunna bidra till ett lustfyllt lärande. Men det kan lätt uppstå en enformighet av verksamheten om flera i arbetslaget bistår med en och samma kompetens och intresseområde. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna en varierande verksamhet, därför är det viktigt att pedagogerna kan ge dem detta.

”Jag är ju inte själv så skapande, men jag tycker om att barnen skapar. När jag gick lärutbildningen så kommer jag ihåg att det var en kurskamrat till mig som sa, då blev jag så stött, men hon visste inte då att jag inte var en skapande person, att jag förstår inte om man inte är en skapande person hur man kan gå fritidspedagog utbildningen. För mig är skapande så mycket, eftersom att jag själv inte tyckte om bildlektioner i skolan och jag fick prestations ångest så är jag väldigt noga med alla barn ska få lyckas, att allt blir fint, fast på olika nivåer, så att dem så är duktiga också få en utmaning men även dem som inte är på samma nivå ska få känna, att allt blir fint. Så det är även viktigt att, jag tycker om att skapa med barnen. Men jag behöver också ha en kollega som är mer estetiskt lagd, som kommer med idéer.”(Intervju, Informant 1).

Som citatet ovan poängteras vikten av ett varierat arbetslag. Ett arbetslag där olika förmågor

och kompetenser blandas. Pedagogen ovan talar om sig själv som en icke skapande person, men synliggör hur viktigt ett lärande i skapandet är. Pedagogen talar också om hur viktigt samarbetet med kollegor är. När man tillsammans kan ta hjälp av varandra för att på bästa möjliga sätt berika elevernas estetiska läroprocess. Pedagogernas kompetenser är en avgörande faktor för hur man arbetar med det estetiska men också hur man ser på begreppet i sig. Estetiska läroprocesser är ett brett begrepp som involverar såväl bild som musik och andra uttrycksformer. För att involvera så många uttrycksformer som möjligt är förutom kompetensen även förmågan om att synliggöra avgörande.

7.2.2 Fri lek – och projekt där alla ingår

Verksamheterna som pedagogerna arbetar i har haft olika aktiva mål som de strävar mot. Men det har framförallt handlat om olika värdegrundsarbeten. Dessa arbeten är medvetna val och befinner sig under en längre process. Fokus ligger på gruppen, relationer och de individuella sociala kompetenserna. Det estetiska och skapande hamnar lätt inom den fria leken. Pedagogerna upplever att skapande och olika uttrycksformer är viktiga aspekter att ta tillvara på i elevers lärande. Men fokus riktas mot utveckling av de sociala förmågorna i verksamheten.

”Ett aktivt lärande sker hela tiden. Alla alldagliga saker som sker ger någonting. Behöver inte visa en kunskap, lärande genom ett prov. Tillsammans med andra lär du dig hela tiden.”(Intervju, Informant 4).

Pedagogerna menar på att ett lärande inte bara sker inom formella och styrda aktiviteter. Det informella lärandet i verksamheten existerar hela tiden. Det är framförallt i elevernas egna val av lek och skapande som det estetiska får som störst utrymme. Inom leken får eleverna chans att utforska, pröva på och utmana sin fantasi, själva såväl som i grupp. Här bli pedagogernas roll viktig att fånga upp och uppmuntra elevernas kreativitet.

”Jag tänkte nog mer om ni menade om vi hade startat ett projekt här som alla ingår i. Men absolut små skapande projekt som barnen själva det går, det gör dem hela tiden. Vi uppmuntrar. När man säger sådär, jag är så egoistisk, för jag tänker bara på lärandeprocesser, lärande som är lärarstyrd. Det är jätte mycket som kommer från dem själva, så visst är barnen kreativa.”(Intervju, Informant 7).

En medvetenhet fanns om att det estetiska tar en stor plats i verksamheten men inte alltid med en medveten reflektion över att det gjorts. Många var fästa vid den mer traditionella synen på fritidshem. Där omsorg och den fria leken anses vara de viktigaste faktorerna för att bidra till en meningsfull fritid för eleverna. Medan en del pedagoger arbetade medvetet med styrda aktiviteter för att nå mål och syfte ur läroplanen. Vilket innebar att en del hade svårigheter att se vart och hur estetiska läroprocesser kom in i verksamheten. En syn på det estetiska utifrån kursplanerna fanns vilket gjort att man missat den del i kap ett och två som handlar om estetiska läroprocesser i läroplanen. Där av har en del inte tidigare reflekterat över lärandet i den fria leken eller elevers eget skapande. Samtidigt så finns det de pedagoger som aktivt reflekterat över elevernas lärande i de fria val av aktiviteter. Som stödjer detta genom att utforma miljön som lockande och utmanande.

”Vi har dels vår miljö som vi utformat en skapande ö som barnen kan skapa vid. Nära till skåp med material som barnen kan gå och plocka från det dem vill jobba med. Sen har vi en annan ö som dem bygger med plus plus. Sen har vi en bygghörna med lego och plus plus. Så det är ju en sak hur man skapar miljöerna så barnen ser vad dem har tillgång till. Sen när vi

planerar våra aktiviteter så vill vi ju få in alla aspekter av intressen. Där ingen ska få ta överhand, flickorna ska inte få ta överhand och inte pojkar heller; utan man ska se det som en helhet så. Och just det här med att ha miljöer som är lockande och då är det just material.”(Intervju, Informant 2).

Som nämnts tidigare framkom det hos många miljöns inverkan på hur eleverna tar sig an olika former av aktiviteter, däribland skapande. Miljön både inomhus och utomhus är viktiga aspekter, men det är svårare att utforma utomhusmiljön för lockande av just skapande än vad det är inomhus. Miljön och material tillgång kan vara väldigt avgörande i skapande processer. Pedagogerna ovan berättar om att verksamheten de utformat handlar mycket om att ge olika stationer, öar, där eleverna vet vilket material som finns tillgängligt och vad man kan aktivera sig med just där. Detta underlättar även den fria leken och val av aktiviteter. Vetskapen av att man kan sitta på ett visst ställe och vet vad som finns tillgängligt just där kan underlätta elevernas egna förmågor för ett aktivt val av aktivitet.

7.2.3 Praktiskt respektive teoretiskt

En anledning till att pedagogerna upplever det estetiska och skapande som viktiga aspekter är att alla är olika. Flera av pedagogerna talade om olika lär stilar och hur elever lär. Några är mer teoretiskt lagda medan andra lär sig bättre praktiskt. Att tillsammans lära genom att göra och sedan kunna gå tillbaka för att se en utveckling. Ett konkret sätt att se utveckling och lärande för individ och grupp.

”Estetiska läroprocesser eller lärprocesser det är ju ehm.. ju mer man utvecklas det är ju verkligen ett konkret sätt att se att man utvecklas så det är ju ett fakta och se hur man kan tolka saker och hur man kan jobba med saker eh.. och sådär. Så det är, det är ju en mognadsprocess och något konkret man kan titta tillbaka på”(Intervju, Informant 5).

Att eleven tillsammans med pedagoger eller andra kan samspela och utveckla ett lärande. Ett lärande som inte behöver sättas på prov eller uppvisa en särskild kunskap. Ett praktiskt lärande ger eleven möjlighet att utforska och samtidigt kunna gå tillbaka i tiden och se konkret, *”det här har jag lärt mig”*. Pedagogerna lyfter fram vilka möjligheter ett praktiskt lärande ger. Vikten ligger även i att inte ha några rätt eller fel. Ett sätt att på fritidshemmet fånga upp de elever som finner svårigheter i ett teoretiskt lärande och på så vis komplettera lärandet från skoldagen.

”Det behöver inte vara fel eller rätt. Utan det är okej.”(Intervju, Informant 6).

”Det betyder ju jätte mycket. Det öppnar upp andra möjligheter. Att få ta sig en annan en uppgift med många olika material kan ju vara förlösande för många. Men även en njutning, att få komma ner i varv, att få testa på andra material och se detta.”(Intervju, Informant 2).

I läroplanen står det tydligt att lek och skapande är en viktig del i elevers utveckling. Men vikten av ett varierat arbetssätt lyfts även fram. Att på olika sätt i verksamheten skapa flera förutsättningar för att eleverna ska nå en så optimal utveckling i förhållande till lärande målen som möjligt. Många av pedagogerna anser att praktiskt lärande öppnar upp för möjligheter åt eleverna. Det vilar därför ett ansvar hos pedagogerna att på bästa möjliga sätt ge eleverna verktyg till ett praktiskt och livslångt lärande.

”Det betyder en möjlig att uttrycka sig, estetiska läroprocesser ger just möjligheten till det och ger verktyg till det. Och det står ju också i läroplanen att lek och skapande ska vara en

del av verksamheten. Som fritidspedagogen har den delen, men även att man inte ska behöva uttrycka sig för att bli sedd utan bemöta varje barn.”(Intervju, Informant 3).

Fritidshemmet utesluter inte teoretiskt lärande men lägger större vikt vid ett praktiskt. Som vi tidigare varit inne på har många av de styrda aktiviteter en världgrunds inspirerade arbetsform. Genom det estetiska och att uttrycka sig på olika sätt fångar detta upp många av aspekterna i världgrundsfrågor. Att kunna uttrycka sina behov och känslor är viktiga förmågor hos elever. Och tillsammans fungera som grupp men också som individ, i samhället. Ett praktiskt lärande kan enligt pedagogerna, nå ut till fler elever. Dock anses de estetiska läroprocesserna få för lite utrymme i läroplanen. Ett tycke om att det ses ofta som komplement när det egentligen förtjänar sitt eget utrymme.

”Ja, det ändå som jag har irriterat mig över är väl kanske då att den inte, vad ska man säga.. Jag tycker att den är, har sitt eget utrymme, den är värld sitt eget utrymme. Den ska inte bara vara ett komplement hela tiden och det är väldigt tröttsamt.”(Intervju, Informant 6).

Många av pedagogerna anser att estetiska läroprocesser får för lite plats i läroplanen. Vilket kan bidra till att många kan ha svårigheter att se det estetiska i del ett och två och istället vänder sig till kursplanerna. Estetiska läroprocesser är en stor del av verksamheten och har varit en stor del sedan lpo98. Trots detta är den ännu inte värld sitt eget utrymme, ett problem som många av de intervjuade lyfter fram. Problematiken i att många pedagoger har svårt att ta till sig läroplanen kan ha att göra med att estetiska läroprocesser inte får sin egen del.

7.3 Svårigheter i verksamheten

Under detta tema kommer svårigheter i verksamheten lyftas fram. Svårigheter som kan försvåra utformning av arbetet i verksamheten. Svårigheter som också kan komma att bli konsekvenser för personal, elever och vårdnadshavare. Detta tema har vi valt att dela in i fyra underrubriker. Dessa lyder: Personal och tidsbrist, stora barngrupper, olika utbildningar och olika tolkningar och status.

7.3.1 Personal och tidsbrist

För att få tid till att sätta sig in i styrdokument behövs möten och planeringstid. Fritidshemmen skiljer sig en del från skolan på det planet. Lärarna i skolan har sin planeringstid under eftermiddagen medan pedagogerna i fritidshemmen har sin verksamhet aktiv just då. Under förmiddagarna och skoldagen i sig så har många pedagoger hand om praktiska skolämnen eller hjälper till och stödjer upp i en skolklass. Planeringstiden för att sätta sig in i styrdokument blir då svårt.

”Ska läsa de här Allmänna råd för fritidshem, det har vi sagt i 8 veckor att vi ska ha bokcirkel om den men det är liksom aldrig någon som hinner läsa den. Eh, det är sorgligt (skratt). Men tyvärr så är den inte så viktig, det är jätte hemskt, rektorn skulle inte bli glad om han fick veta det men så är det.” (Intervju, Informant 5).

Planeringstid ska inflika väldigt mycket, framförallt utformning och planering av verksamhet i sig. Dessutom så ökar mycket av problematiken av kunskapen kring verksamhetens syfte, uppgift och kunskap kring styrdokumentet när personalbristen är stor, men framförallt när personalbristen på utbildade pedagoger är ännu större.

”Stängningsavdelningen, är det utbildad personal där? Nej. Det är det inte, det är bara jag

och min kollega som är utbildad personal det här året. Dels för att det är svårt att få tag på utbildad personal. Av 6 fritidspedagoger är det 2 som är utbildade. Och vi har råkat hamna på samma avdelning. Skönt för oss, men inte så bra egentligen.” (Intervju, Informant 5).

Personalbristen påverkar inte bara planeringstid och inläsning av aktuella styrdokument, utan det går även ut över elevernas möjligheter för val av aktiviteter på fritidshemmet.

”Framförallt är det personal fråga. Alltså det hade gått, i och med dem här lokalerna så funkar det med den mängd barn och det är väldigt sällan alla är här samtidigt det är väldigt, väldigt sällan I snitt kanske det är, vi har, när vi går in kanske vi har 40 barn max. Men då är det, det är en personal fråga en personal kan inte offras för att tre barn vill sitta i ateljén och måla eller göra någonting, hålla på med lera eller trycka eller någonting sådant där, det går inte. Tyvärr. Utan det får vara de dagarna som igår när vi hade 25 barn, då gick det alldeles utmärkt att dem kunde få dela upp sig men det är verkligen en personal fråga och en materialfråga.”(Intervju, Informant 5).

Om fritidshemmet ska få en annan roll och betydelse än vad det har idag måste man rusta upp verksamheten. En utbildad personal behöver nödvändigtvis inte vara sämre på sitt jobb men har oftare inte litteraturen eller läroplanen med sig. Allt handlar om att en verksamhet ska byggas för att skapa en god lärande miljö för eleverna. Att planering och utformning ska ske för elevernas bästa. Där av är vikten stor i att ha utbildad personal och tillräckligt mycket personal för att eleverna ska kunna leka, skapa och socialisera fritt.

7.3.2 Stora barngrupper

Hand i hand med personalbrist går stora barngrupper. Ett problem som många av de intervjuade lyft fram och olika konsekvenser som kommer ur detta. Hur man som pedagog känner sig otillräckligt och inte alltid kan ge eleverna det som önskas. Ett större ansvar läggs på pedagogerna för att hitta bästa möjliga sätt att minska barngrupperna.

”Man försöker ju hela tiden skapa lite mindre grupper, till exempel, aha ah där ena tvåan har en sen gympalektion. Okej då har vi bara den ena halvan och vi är två personal ”oj, då kan vi göra något med dem”. Alltså man försöker hitta alla dessa guldstunder, där man verkligen, okej hur utnyttjar vi den här tiden på ett bra sett? Eller så, eller som nu när vi har många barn, då kanske halva gänget går in efter mellanmålet och den andra halvan måste vara ute och sen byter vi dem, så att inte alla kommer in på en gång utan liksom, ah. Grupperna är ju för stora, så är det!”(Intervju, Informant 8).

För att kunna bidra med aktiviteter för eleverna är behovet av en anpassad storlek av barngruppen i relationer till antal pedagoger en viktig faktor. Majoriteten av de pedagoger vi intervjuat upplever att de har en för stor barngrupp.

”Men vi ligger ju på gränsen med antal barn, skulle det bli mer skulle vi inte kunna ha den här verksamheten.”(Intervju, Informant 1).

Om inte barngruppen redan är för stor är den väldigt nära maxgränsen, som pedagogen ovan uttrycker sig. För att ha en fungerande verksamhet är storleken avgörande. Då det pedagogiska tankesättet blir annorlunda beroende på storlek på barngrupp. Antalet elever styr vilka aktiviteter som kan genomföras, ett exempel på en sådan verksamhet är estetiska aktiviteter.

7.3.3 Olika utbildningar och olika tolkningar

Synen på vad yrkesrollen för en pedagog på fritidshem är, är varierande. En tolkning är att du är din profession, vilket innebär ett stort ansvar för att visa ens verksamhet och ens arbete. Under både skoltid och fritidstid jobba för och med fritidspedagogiken.

”Alltså ah, min personliga tolkning om vad fritidsverksamhet är att definitionen är att man jobbar med barn i barngrupp mot målen i läroplanen och mot en god omsorg. Att det är fritidspedagogens yrkesroll både under skoltid och fritidstid. Det betyder att jag som fritidspedagog måste tydliggöra för alla jag arbetar med att det här är min verksamhet och det här vill jag göra. Så jag vill under skoltid ha egna lektioner fast i fritidspedagogik, jag vill jobba mot målen i läroplanen under hela skoldagen i olika former.”(Intervju, Informant 3).

Som framkommer ovan är läroplanen en central del under hela dagen, då även under fritidstid. Att med hjälp av läroplanen tydliggöra verksamhetens syfte och uppdrag. Hur man tolkar och ser på uppdraget utifrån läroplanen varierar från pedagog till pedagog. Därför kan det även vara bra att dokumentera sitt arbete för att belysa hur den genererar kunskap och lärande i verksamheten.

”Kunskapen sitter hos personen och försvinner den personen då kan hela arbetet raderas. Därför har det varit viktigt för mig att tydliggöra genom att skriva ner vad vi gör genom lokalpedagogisk planering och anknyta till läroplanen.”(Intervju, Informant 3).

Här poängteras vikten av dokumentation. Om ens egen kunskap av yrkesrollens betydelse och uppdrag enbart stannar hos personen själv blir det svårt att dela med sig och lära av varandra. Men framförallt möjligheten att se utveckling i verksamheten på längre sikt. Denna upplevelse delas inte hos alla av de intervjuade pedagogerna. Problematiken kring olika tolkningar av yrkesprofessionens uppdrag lyfts även fram.

”Jag tror att det finns två tolkningar. Den ena är att barnen ska ha det lustfyllt på fritids, just för att de har arbetat hårt hela dagen och när de kommer till fritids ska de kunna slappna av. Det är väldigt mycket tyngd på det sociala samspelet med andra och leken har en väldigt stor betydelse. Men framförallt att det ska vara lustfyllt och finnas en trygghet. Medan det finns, vi är några som ser att skoldagen går hand i hand med fritids, att man kanske återupprepar. Att det inte blir en vägg däremellan utan kanske återupprepar men då kanske mer praktiskt. För man kan göra lustfyllda saker praktiskt även fast man jobbar med skolarbete.”(Intervju, Informant 2).

Pedagogen uttrycker här en stor skillnad i tolkningarna. Då vissa anser att fritids ska leva kvar i ett allt mer socialt omsorgsfullt baserat fritidshem. Medan andra ser verksamheten som en samhörighet och en viktig del för skolan. Det är inte bara till det positiva att ha olika yrkesprofessioner i samma arbetslag, då synen på uppdraget kan krocka.

”Synen på vårt uppdrag spretar väldigt mycket, det har ju väldigt mycket med att göra att mycket olika yrkeskategorier. Vi har både rena fritidspedagoger, vi har förskolelärare, vi har barnskötare, vi har dem som gått den nya, lärare mot yngre åldrar. Så det är ju väldigt olika. Sen så är det ju som har gått den här riktigt gamla utbildningen som tänker väldigt traditionella fritids som var på 70, 80-talet. Sen så har vi dem som kanske har, för det hände ju väldigt mycket under 90-talet med mycket omorganisationer och så. Sen så kom ju den nya läroplanen ut under 2000-talet och den nya utbildningen och så. Så det krockar lite ibland med vad uppdraget innebär, så det är inte helt enkelt. Och den här synen om att vi ska vara

ett komplement till skolan att vi också har, att vi ska hjälpa barnen att nå målpuppfyllelse. Många av den äldre stammen då menar ju att fritids ska vara lustfyllt och det ska vara frivilligt och bygga på sånt som är roligt och utgå från barnen. Medan läroplanen faktiskt säger att dem barnen som kanske inte når målen ska ha möjlighet att kunna arbeta praktiskt. Och det fritids uppdrag att faktiskt kunna ha det, både under skoldagen men även på fritids.”(Intervju, Informant 2).

Som poängteras ovan kan det krocka med de olika yrkesutbildningarna och erfarenheterna. Då de äldre utbildningarna har lyft fram den meningsfulla fritiden som bygger på barnens egna uttryckta intressen och behov. Medan läroplanens skrivningar idag lyfter fram fritidshemmets uppdrag, att även komplettera elevernas lärande och utveckling. I samband med denna utveckling skapas en utmaning att ena det gamla med det nya – det fria med det mer styrda.

7.3.4 Status

Utifrån de intervjuer vi gjort har statusfrågan varit ett återkommande dilemma hos pedagogerna. Status där man sett skillnad på lärare respektive pedagoger i fritidshem, skola respektive fritidshem. De upplever att man hela tiden måste stå upp för sin yrkesprofession och ständigt påvisa betydelsen av verksamheten.

”Fritidspedagoger har svårt med att få utveckla sin kompetens. Fritidspedagogerna står mer stilla än lärare just på det. En status fråga. Det är sen 1998 som lpo94 omfamnade fritidshemmen, och fortfarande ser det ut så här. Jag har två saker att kämpa med 1. Att jobba och utföra med arbete och 2. att föra ut det och berätta om det, dokumentera och följa upp, tydliggöra och lyfta fram.”(Intervju, Informant 3).

”Svårt när en lärare ser en som en hjälplärare. Det är en kamp att uttrycka en annan syn, även fast jag ser att min syn har stöd från lgr11 och allmänna råd och sånt.”(Intervju, Informant 3).

Upplevelsen av att ses som en resurs i helklass och hjälpa läraren i sitt arbete delas av samtliga intervjuade pedagoger. Det anses också, som syns ovan, vara en ständig kamp att stå upp för sin profession. Detta trots att läroplan och allmänna råd riktar sig till fritidshemmet och till verksamma pedagoger. Medvetenheten om vikten av dokumentation av verksamheten samt kunskapen av skrivningarna i styrdokument upplevs vara en avgörande faktor för att statusen skall höjas. Detta delas med såväl de pedagoger som aktivt arbetar med dokumentation som hos de pedagogerna av olika anledningar inte hinner med dokumentation.

”Det är tråkigt, mycket för att fritids inte har den status den borde ha. Och jag tror det är mycket pga. sådana som mig som inte läst läroplanen och vet vad uppgiften är, det blir en ond cirkel. Så är det. Att om jag läst styrdokumentet, som faktiskt är skolverket som ger ut dom och gett dom till rektorn så får jag säga att såhär står det, det här är mål vi ska uppnå, såhär borde vi kunna göra jag kan inte göra det för vi är för många barn eller vi är för få personal, då hade han brutit mot någon lag eller rätt. Så det är en ond cirkel. Tyvärr.”(Intervju, Informant 5).

Medvetenheten om vikten av kunskapen kring uppdraget och styrdokumentet finns även här, trots att pedagogen uttrycker sig att inte besitta denna kunskap. Pedagogen menar på att det blir en ond cirkel som resulterar i att statusen inte kan höjas. Om pedagogerna själva inte kan redovisa sin verksamhet utifrån styrdokumentet, hur ska då utomstående aktörer förstå betydelsen av den. Enligt följande citat är skolan av tydlig karaktär och har varit under många

år. Utomstående aktörer vet vad som kan förväntas av skolan. Fritidshemmet har inte lika tydlig karaktär, där av har styrdokumentet en stor betydelse.

”Det är en ojämn kamp. Skolan har en så tydlig karaktär där föräldrarna vet väldigt mycket om vad dem kan förvänta sig, och det har ju inte fritidsverksamheten. Och därför har det varit gott att kunde använda sig utav den för att kunna visa sin verksamhet. Liksom höja statusen och tydliggöra, jättebra har det varit.”(Intervju, Informant 3).

”Skolor borde se att fritidshemmet faktiskt kan gynna eleverna och även nå ut till föräldrar som då kanske vill sätta in deras barn på deras skolor.”(Intervju, Informant 3).

Att kunna synliggöra verksamhetens betydelse för elevers lärande och utveckling lyfts här fram som en avgörande faktor. En faktor som i längden gynnar elever men också skolor. Om kunskapen kring fritidshemmet nås ut till fler involverade aktörer kan exempelvis elev och personalantalet öka. För att kunna nå ett mål som detta är det viktigt att varje utbildad pedagog i fritidshem tar stöd i sin planering och utformning av läroplanen och allmänna råd. Att veta sina skyldigheter men också sina rättigheter, vad som kan krävas av pedagogen och verksamheten.

7.4 Sammanfattning av analys

I analysen framkommer det hur olika läroplanen tolkas och uppfattas av pedagogerna. En tolkning är att läroplanen ses som stöd och vägledning i verksamheten och för professionen. De jobbar efter läroplanens första två delar och utgår från 2:2 målen, då verksamheten byggs utefter dessa mål. Inspiration till planering av mer styrda aktiviteter hämtas ur skrivningarna i läroplanen innan dessa genomförs. Det finns en medvetenhet om att dokumentera genomförda aktiviteter för att kunna få en överblick av utveckling. En andra tolkning av läroplanen är att den ses som mer begränsad. En uppfattning om att den inte har någon större betydelse för verksamheten. Anledningar till detta är bland annat att man som pedagog inte har möjlighet att sätta sig ner och läsa igenom den. Eller att man inte har erfarenheten om att aktivt arbeta med den, eller helt enkelt inte ser dess relevans i relation till fritidshemmet. Till hjälp tar man andra dokument som känns mer relevanta, så som allmänna råd eller skrivningar med tydligare inslag av utformning av verksamhet.

Fritidshemsverksamheten står på en grund av estetiska läroprocesser. Efter den analys som gjorts har det uppmärksammats att pedagogerna arbetar både medvetet som omedvetet med detta. Ett medvetet arbete kring estetiska läroprocesser resulterar, enligt pedagoger, i aktivt lärande. Ett lärande som ständigt sker i både styrda och icke styrda aktiviteter. Att man sett hur eleverna själva och i grupp lär sig i den fria leken. Betydelse av lek och skapande är a och o för många. Delvis för att gynna helhetsperspektivet på elevers lärande men också för att få in en variation av arbetsmoment för att nå en fördjupad förståelse. Det omedvetna arbetet med estetiska läroprocesser sker i den omfattning att man har svårigheter att se de fria aktiviteterna som en lärande process. Här reflekteras det inte i lika stor utsträckning i relation till de mål som står skrivet i läroplanen. Oavsett medvetna eller omedvetna val av det estetiska är gemensamt för alla pedagoger en bild av att dess betydelse är stor.

Hand i hand med förståelsen över läroplanen är pedagogernas kompetens. För att aktivt och medvetet kunna arbeta med estetiska läroprocesser krävs delvis en kompetens inom de olika områdena men även en kunskap kring läroplanen. Detta för att kunna skapa en varierad verksamhet, men också möjliggöra att kvalitén och verksamhetens uppdrag efterföljs.

Medvetna val är också en statusfråga. Upplevelsen av att statusen inte är lika hög som inom skolan delas av majoriteten i de intervjuer som genomförts.

8.0 Diskussion

Vi fann ett gemensamt intresse kring en variation av tolkningar på läroplanen. Dessutom såg vi ett gemensamt intresse för estetiska läroprocesser, då vi har två relativt olika inriktningar dels av kompetens samt intresse på området. En av oss är mer bild inriktad och den andra mer musik inriktad. Genom detta fann vi vår gemensamma inriktning och härefter smalnade vi ner området kring läroplanen. Det framgår både i läroplanen och andra styrdokument som är till för fritidshemmet att de estetiska läroprocesserna har en stor betydelse för elevers lärande och utveckling. Men trots detta upplevde vi att de estetiska läroprocesserna inte får en tillräckligt stor skrivning och plats i läroplanen. Med detta i bakgrunden fann vi vårt huvudintresse med studien, nämligen att synliggöra komplexitet kring en tolkningsbar läroplan gentemot de estetiska läroprocesserna.

För att urskilja olika skolämnen från varandra går det att kategorisera in ämnena i två olika grenar, det paradigmatiska eller det icke paradigmatiska. Ämnen såsom naturkunskap och matematik har relativt självklara begrepp och undervisnings moment. Att utesluta begrepp såsom det periodiska systemet från kemi blir svårt. Detta eftersom tidigare forskning och lärande i stort sett varit likadan inom stoffet under historien. Dessa ovan nämnde ämnen går därför allt mer in i den paradigmatiska kategorin. Medan ämnen som samhällsvetenskap och historia är mer föränderliga eftersom världen är i ständig utveckling. Det blir därför lättare för lärare att tolka läroplanen och dess kursplaner och utifrån den tolkningen konstruera undervisningsmoment inom dessa ämnen. Dessa ämnen går därför mer in i den icke paradigmatiska kategorin (Linde, 2006) Eftersom fritidshemets historia är relativt kort i jämförelse med skolans. Samt att lpo94/98 blev den första läroplanen som integrerade fritidshemmet skulle fritidshemsverksamheten kunna flyta in i den icke paradigmatiska kategorin. Dessutom så finns det inga kursplaner eller några direkta direktiv för lärandemål för fritidshemmet. Kapitel ett och två i läroplanen (2011) som integrerar fritidshemets verksamhet är tolkningsbara.

Som påvisats tidigare i redovisningen av läroplansteori och tidigare forskning så har studier som kretsar kring läroplaner främst kretsat kring skolan och dess undervisning. Det har varit ett sätt att få en fördjupad förståelse över det faktiska innehållet som sker i de mer ämnesorienterade undervisnings tillfällena. Men det är svårt att finna studier som kretsar kring hur pedagoger på fritidshem tolkar läroplanen, och näst intill omöjligt hur pedagogerna tolkar läroplanen utifrån de estetiska läroprocesserna. Under studiens gång har det framkommit från de intervjuade att fritidshemmet bygger på estetiska läroprocesser. Betydelsen av dessa är viktiga i elevernas kunskapsutveckling men variationen kring arbetet med estetiska läroprocesser utifrån läroplanen är stor. Och detta kan medföra en oklar bild över vad som räknas till lärande. Om barn redan i tidig ålder gör en skillnad på lek och lärande, hur ska de kunna se att lärandet går in i leken om inte pedagogerna själva är medvetna om detta. Om pedagoger på fritidshem inte arbetar aktivt med estetiska läroprocesser utifrån läroplanen kan inte heller, enligt oss, och baserat på Qvarsell (2012) uttalande ovan vi begära att barnen själva ska se det lärande som sker. Inte heller kan vi begära en acceptans till fritidshemmet om man som pedagog inte kan tala för sin verksamhet och sina aktiviteter. Vad man gör, hur det görs och varför det görs, en trygghet att kunna referera till läroplanen.

Det framkom tydligt genom de intervjuer som genomförts att tolkningar av läroplanen och dess betydelse har en stor variation. Som tidigare påvisats med socialkonstruktivismen är olika fenomen inte självklara. Läroplanen är inte uppkommen under självklarhet, utan har skapats under en längre process i en social interaktion. Med såväl omvärlden i förändring som sociala möten. Därmed uppstår olika tolkningar av läroplanen eftersom denna är tolkningsbar. Beroende på tidigare erfarenheter och vilka sociala interaktioner pedagogerna befinner sig i används den olika (Allwood & Erikson, 2010). En gemensam nämnare är att upplevelsen av att fritidshemmet inte integreras tillräckligt tydligt i läroplanen. Därav skapas en osäkerhet av hur den ska och bör användas. Det finns svårigheter att se relationen mellan styrda aktiviteter och lärandemålen i läroplanen. Under intervjuerna var estetiska läroprocesser en återkommande diskussion, vikten av dessa. För vissa fanns ett medvetet val medan andra omedvetet arbetade med dessa utan att se det själva. Detta i sig blir ett resultat av en tolkningsbar läroplan, att man omedvetet arbetar med estetiska läroprocesser men själv inte uppmärksammar det. Eftersom det estetiska får en relativt liten plats i kapitel ett och två och därmed försvinner in i mängden. Det kan också ses som ett resultat utifrån en statusfråga, där man som pedagog inte får den tid man är berättigad. Att inte få tillräckligt med planeringstid kan resultera i att inläsning av styrdokument samt planering och utformning av verksamheten inte hinns med utifrån de mål som står skrivna i läroplanen. Statusfrågan handlar inte enbart om tid och planering utan också om resurser för att kunna genomföra och utvärdera. Resurser såsom införstådd och utbildad personal, anpassad barngrupp samt full personal styrka.

Statusfrågan är den mest uppkomna nämnaren i problematiken kring en tolkningsbar läroplan. Fritidshemmets status i sig upplevs inte vara lika stark som skolans. Detta från de intervjuade pedagogerna som lyfter fram deras tolkningar av andra aktörers tyckande verksamma inom skolan. Upplevelsen av att fritidshemmet ska bidra till ett lärande och utveckling hos eleverna ses inte alltid så starkt, då personalen uttrycker en upplevelse av en ständig kamp för sin profession. Kampen om att ständigt behöva stå upp för deras profession och deras yrkeskompetens gör att fokus behövs läggas på andra faktorer än läroplanen och styrdokument. Faktorer såsom att synliggöra sina erfarenheter av att bidra till elevers lärande under skoltid utan att få rollen som ”hjälp lärare”. Att ofta behöva lägga fokus på hur man skapar mindre grupper för att kunna se varje individ och bidra till ett lustfyllt lärande. Men även för att planera upp för en hel verksamhet där det finns en brist på personal.

Resultat av detta kan leda till att planeringstid där inläsning av läroplanen och utformning av verksamheten utifrån detta minskas eller helt enkelt inte finns. Detta kan bli en negativ effekt för verksamheten och för pedagogerna själva, och kan resultera i att större delar av de estetiska läroprocesserna försvinner in i mängden. Ett omedvetet arbete kring det estetiska kan då ske, vilket gör att man kan missa att uppmärksamma det lärande som sker hos eleverna. En gemensam nämnare hos alla pedagoger är att man strävar efter att arbeta utifrån läroplanen och dess olika delar. Alla ser betydelsen av utvecklingen som kan komma från ett praktiskt lärande. Men lyfter fram att bristerna i verksamheten resulterar till svårigheterna att nå dit man önskar, vilket är att aktivt planera och forma verksamheten efter läroplanen. Samtidigt finns ett medvetet arbete av estetiska läroprocesser med läroplanen hos en del pedagoger. Kampen för sin profession och sin yrkeskompetens är här lika stor. Men de använder här läroplanen som ett stöttande verktyg för utformning av verksamheten.

8.1 Slutdiskussion

Vi har under hela utbildningen burit med oss läroplanen och dess vikt för professionen. Betydelsen av att ständigt ha den närvarande i utformningen av verksamheten under alla

moment, genom planering, genomförande och utvärdering. För oss har läroplanen varit en ständig diskussion under utbildningens gång. Men vi har samtidigt fått en förståelse för att dess betydelse och innebörd varierar från pedagog till pedagog. Detta genom möten och samtal med olika lärare och pedagoger som vi träffat under dessa år. Något som för oss har varit en självklarhet, att ha läroplanen som ett första verktyg. Genom diskussion och samtal med andra aktörer inom skolväsendet väcktes en nyfikenhet om hur självklar läroplanen egentligen är. Framförallt utifrån de estetiska läroprocesserna då vi ser att det har en stor betydelse för barns lärande och utveckling i fritidshem.

Resultatet i denna studie kan bland annat bidra till en kunskap om att pedagoger behöver få möjlighet att kunna sätta sig in i läroplanen och vad som är relevant för fritidshemmet. Det synliggör också för andra aktörer involverade i skolverksamheten, att skrivningar för fritidshemmet inte alltid ses som självklara. Resultatet kan också ses som en lättnad för pedagoger i fritidshem att se att de inte står själva i sina tankar. Att fler delar om inte samma så liknande tankar och funderingar. Studiens resultat kan också ses som förlösande för fritidshemmet, då det synliggör hur viktigt sammanhanget mellan skola och fritids är. Det sammanhang som kopplar ihop lärandet och kan fånga fler elever in i en djupare förståelse. Studiens utgångspunkt var att ta reda på hur pedagoger tolkar läroplanen utifrån estetiska läroprocesser. Att synliggöra den komplexitet som framkommer med en tolkningsbar läroplan. Hur betydelsen av det estetiska kan variera trots likvärdiga utbildningar och samma lärandemål.

8.2 Förslag till fortsatt forskning

Den här studien har fokuserat på pedagogers egna upplevelser och berättelser om hur de tolkar de estetiska läroprocesserna utifrån skrivningarna i läroplanen. Med hjälp av intervjuer fick vi en relativt rik empiri med många liknande och olika beskrivningar av upplevelser. En annan möjlig ingång skulle kunna vara att forska kring ämnet utifrån ett barns perspektiv. På så vis kunna få en djupare förståelse och kunskap för vad estetiska läroprocesser betyder för elevers lärande och utveckling. Om det framkommer för eleverna själva att de lär sig genom den fria leken eller om de ser lärandet som något styrt i form av pedagogiska aktiviteter.

9.0 Referenslista

- Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2011). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Allwood, Carl Martin och Erikson, Martin (2010) *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red) (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.
- Eriksson-Zetterquist & Ahrne, (2011). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Hippinen, Anneli (2011). Yrkesroll i förändring, I Philgren, Ann (2011). *Fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur AB
- Häikiö, Tarja. (2007). *Barns estetiska läroprocesser: atelierista i förskola och skola*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet.
- Johansson, Inge (2011). *Fritidshemspedagogik : idé, ideal, realitet*. Stockholm : Liber
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur.
- Linde, Göran (2006). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur AB
- Lundgren, Ulf P (1979). *Att omorganisera omvärlden- en introduktion till läroplansteori*. Stockholm: Liber
- Qvarsell, Birgitta. (2012) Kultur och estetisk i pedagogiken. Skapande kunskapsbildning och gemenskap bland barn. I Klerfeldt, Anna. & Qvarsell, Birgitta. (2012) *Kultur, estetik och barns rätt i pedagogiken*.
- SFS. (2010:800). *Skollagen*. Utbildningsdepartementet. <http://rkrattsdb.gov.se> Kap. 1-4, 14.
- Skolverket (1980) *Lgr 80- Mål och riktlinjer för grundskolan*. Liber: Stockholm
- Skolverket (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94*. Stockholm: Fritzes
- Skolverket. (2007). *Allmänna råd och kommentarer. Kvalitet i fritidshem*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. LGR11*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2014). *Allmänna råd och kommentarer. Fritidshem*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2008/09:87. *Regeringens proposition: Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/72/69/514f5f8a.pdf>

Sundberg, Daniel (2007). *Läroplansteori efter den språkliga vändningen*. Växjö universitet

Thavenius, Jan (2004). Den radikala estetiken. I Aulin-Gråhamn, Lena, Persson, Magnus & Thavenius, Jan (2004). *Skolan och den radikala estetiken*. Lund : Studentlitteratur

Vetenskapsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet. Hämtat från <http://www.codex.vr.se>

Winther Jorgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

10.0 Bilagor

Bilaga 1

Informations mejl

Hej!

Vi heter Johanna Björklund och Johanna Carlbark och studerar till Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem på Göteborgs Universitet. Vi har nu kommit till slutet av vår utbildning och ska nu börja med vårt examensarbete.

Genom vår studie vill vi undersöka och samla empiri om hur pedagoger på fritidshem tolkar läroplanen kring de estetiska läroprocesserna.

Syftet med vår studie är att få kunskap om och synliggöra komplexiteten kring en tolkningsbar läroplan och hur detta kan generera till olika styrningar av aktiviteter på fritidshem.

Som metod för att samla in empiri har vi tänkt använda oss av intervjuer. Intervjuerna kommer ha en halv semistrukturerad form, vilket innebär att vi ställer samma grundfrågor till alla pedagoger vi intervjuar. Intervjuerna är tänkta att pågå under ungefär 45-60 minuter.

Vi vill informera er om det grundläggande individskyddskravet och rättigheter.

- Informationskravet, vilket handlar om vår uppgift att informera alla berörda pedagoger om forskningsuppgiftens syfte.
- Samtyckeskravet, pedagogernas rätt att när som helst, under hela studien, avbryta sitt deltagande
- Konfidentialitetskravet, er rätt att få veta om hur era uppgifter i undersökningen förvaras; uppgifter och personuppgifter ska lagras så att obehöriga inte kan ta del av dem. Empirin som samlas in kommer bevaras på ett och samma ställe som enbart forskarna kan ta del av/har tillgång till.
- Nyttjandekravet, insamlade uppgifter om enskilda personer endast används för forskningsändamålet.

Vi vill gärna få möjligheten att intervjua en pedagog på ert fritidshem. Om ni har frågor är det bara att höra av er till oss, annars hör vi av oss till er i nästa vecka.

Kontaktuppgifter:

Johanna Björklund

gus*****@student.gu.se

070*_** ** **

Johanna Carlbark

gus*****@student.gu.se

076*_* * * *

Mvh

Johanna Björklund och Johanna Carlbark

Bilaga 2

Intervjuguide

Presentation

Vi heter Johanna Björklund och Johanna Carlbark och studerar till Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem på Göteborgs Universitet. Har nu läst i snart tre år, är färdiga i Januari.

- (Förklara vad utbildningen ger för yrkeskompetens och vad det innebär, om de undrar).

Syfte

Med vår studie vill vi undersöka och samla empiri om hur pedagoger på fritidshem tolkar läroplanen kring de estetiska processerna.

Syftet med vår studie är att få kunskap om och synliggöra komplexiteten kring en tolkningsbar läroplan och hur detta kan generera till olika styrningar av aktiviteter på fritidshem.

Varför vi valde att undersöka och få kunskap inom detta område handlar mycket om Fritidshemmets korta period med styrdokument. Fritidshemmet kom först med i läroplanen i lpo94.

Tillvägagångssätt/metod

Som metod för att samla in empiri kommer vi använda oss av intervjuer.

Intervjuerna kommer ha en halv semistrukturerad form, vilket innebär att vi ställer samma grundfrågor till alla pedagoger vi intervjuar. Men vi vill även försöka ha ett så flytande och naturligt samtal som möjligt.

Tiden för intervjun är tänkt att pågå under ca 30 – 60 minuter. *Beroende på den intervjuade pedagogens tids möjligheter.*

- Informera om det grundläggande individskyddskravet och rättigheterna

* *Informationskravet – vår uppgift att informera om forskningsuppgiftens syfte.*

* *Samtyckeskravet – pedagogernas (er) rätt att när som helst avbryta sin medverkan.*

* *Konfidentialitetskravet – uppgifterna förvaras så att obehöriga inte kan få tillgång till dem. (det kommer även raderas när studien är klar) Det kommer inte framgå överhuvudtaget vem ni är vilken skola det handlar om osv. Det är helt anonymt.*

* *Nyttjandekravet – att det insamlade uppgifterna enbart används för forskningsändamålet.*

- Fråga om det är okej att spela in intervjun, förklara att det är för att vi ska kunna transkribera intervjun.

- Vid godkännande sätt på ljudinspelning

Intervjufrågor

Verksamhets idé:

1. Hur ser er verksamhet ut? Kan du beskriva?
2. Hur ser era mål ut gällande lärande och utveckling av verksamheten? Vad, hur och varför?

Läroplan:

3. Vad betyder läroplanen för er verksamhet?
4. Hur ser du på läroplanen och dess betydelse för dig som pedagog på fritidshem?
5. Hur arbetar ni med läroplanen i ert planerande och genomförande av aktiviteter *hos er verksamhet på fritidshemmet*? Hur och varför?
6. Vilka andra styrdokument t.ex. allmänna råden är relevanta? Varför, på vilket sätt?
7. Hur förstår/tolkar du ditt uppdrag utifrån läroplanen?
8. Vilken inflytande/påverkan har läroplanen för er verksamhet/ditt arbete som fp?

Lärande/kunskap:

9. Hur ser ni på elevers lärande?
10. Vilka kunskaper ser ni som betydelsefulla?
11. Hur bidrar ni till utveckling och lärande för eleverna? Vad och varför?

Estetiska läroprocesser:

12. Vad innebär begreppet estetiska läroprocesser för dig?
13. Hur skulle du beskriva estetiska läroprocesser utifrån läroplanen? Varför, på vilket sätt, hur kommer det sig?
14. Hur arbetar ni på ert fritidshem med de estetiska läroprocesserna? Varför arbetar ni/arbetar inte med de estetiska läroprocesserna.
15. Vilken betydelse tror du estetiska läroprocesser har för elevers utveckling och lärande?

Avslut

- Tackar för deras medverkan.
- Fråga pedagog om vi får återkomma om vi behöver mer information eller tydliggöra något.
- Beskriver kort om vad vi kommer göra i nästa steg.
- Poängtera igen att det kommer vara anonymt och refererar till de etiska råden.
- Fråga om funderingar eller om de har några frågor.
- Om de i efterhand har frågor eller funderingar får de kontakta oss.
- Om de inte har våra kontaktuppgifter, ger vi det på plats. (mejladress)